

**T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**ORTAOKUL 5, 6, 7 ve 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ
METİN TÜRLERİNİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

MEHMET AYHAN ŞAFAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NİSAN, 2019

MUĞLA

T. C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

ORTAOKUL 5, 6, 7 ve 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİN
TÜRLERİNİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

MEHMET AYHAN ŞAFAK

Eğitim Bilimleri Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 30.04.2019

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKKAYA

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Hatice FIRAT

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. A. Rezan ÇEÇEN EROĞUL

NİSAN, 2019

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 10.04.2019 tarih ve 284... sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin (24/6) maddesine göre, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora öğrencisi Mehmet Ayhan ŞAFAK'ın "Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi" başlıklı tezini incelemiş ve aday 30/04/2019 tarihinde saat 13.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 75.. dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin kabul edildiğine oy.cokluğu ile karar verilmiştir.

Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Tez Danışmanı

Dr. Mehmet AKKAYA
Üye

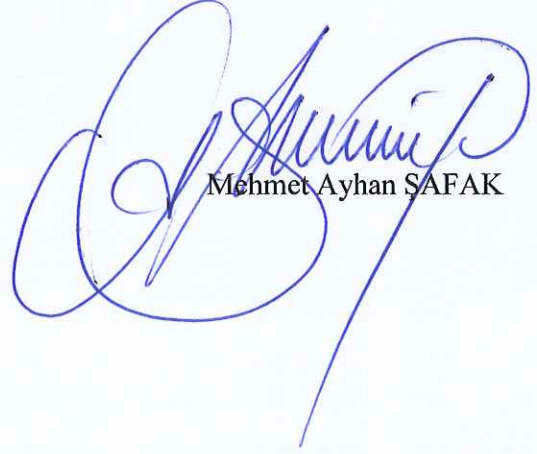
Doç. Dr. Hatice FIRAT
Üye

ETİK BEYANI

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanan “Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metin Türlerinin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasında;

- Tez içinde sunulan veriler, bilgiler ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçların bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğunu,
- Tez çalışmasında yararlanılan eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterildiğini,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapılmadığını,
- Bu tezde sunulan çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 30 / 04 / 2019

Mehmet Ayhan SAFAK

Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ORTAOKUL 5, 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABINDAKİ METİN TÜRLERİNİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

MEHMET AYHAN ŞAFAK

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

Nisan 2019, 71 sayfa

Bu araştırmada 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler türlerine göre incelenmiştir. Çalışmanın çerçevesinin çizilmesi amacıyla öncelikle kuramsal bir temel oluşturulmuş ve bu konuyla ilgili daha önce yapılan araştırmalar incelenmiştir.

Betimsel analiz tekniğiyle incelenen ders kitapları metin türlerinin yapıları, temalar ve metin türleri bakımından analiz edilerek, metinlerin yeni öğretim programına uygunluğu incelenmiştir. Araştırma sonucunda metinlerin öğretim programında belirtilen bilgilendirici, hikaye edici ve şiir yapılarının üçünü de kapsadığı tespit edilmiştir. Tema bakımından zorunlu temaların tüm sınıflarda yer aldığı, seçmeli olarak da beş temanın sınıflar bazında değiştiği anlaşılmıştır. Metin türlerinin özellikle deneme, hikaye ve şiir ağırlıklı olduğu, diğer türlerin ise düşük sayıda değişerek yer aldığı görülmüştür. Programdaki metin türlerinin zengin tutulmuş olmasına karşın kitapların bazı metin türlerine hiç yer verilmemiş, şiir türü sadece şiir olarak yer almış, 7. sınıfta sadece bir adet şiirin yer almıştır. Özellikle tiyatro ve roman gibi temalar minimum seviyede tutulmuş, atasözlerinin yer alabileceği özlü sözler temasına ise hiç verilmemiştir. Metinlerin seçiminde öğrenciye görelilik ve yaşama yakınlık ilkelerine fazla dikkat edilmediği için seçimler orantısız ve dengesizdir. Kitapların yazımında genelde editör, yazar ve görsel tasarımcılar görev almışlardır. 6 ve 8. sınıf ders kitabının yazım heyetinde herhangi bir pedagoğ ya da çocuk gelişimi uzmanı yer almamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ders kitapları, Türkçe ders kitabı, metin, tema

ABSTRACT

INVESTIGATION AND EVALUATION OF TEXT TYPES IN SECONDARY SCHOOL 5, 6, 7 AND 8.

MEHMET AYHAN ŞAFAK

Master Thesis, Department of Turkish Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ

April 2019, 71 pages

In this study, the texts in the 5, 6, 7 and 8th grade Turkish textbooks were examined in terms of their types. In order to draw the framework of the study, firstly a theoretical basis has been formed and previous researches on this subject have been examined.

The textbooks analyzed by descriptive analysis technique were analyzed in terms of text types, themes and text types, and the suitability of the texts to the new curriculum was examined. As a result of the research, it was determined that the texts covered all three of the informative, narrative and poetic structures mentioned in the curriculum. It was understood that the themes in terms of themes were in all classes and five themes were changed on the basis of classes. It has been observed that the text types are mainly based on essays, stories and poems, while the other species have a low number. Although the text types in the program were kept rich, some text types of the books were not given any place; In particular, themes such as theater and novels were kept to a minimum, and the theme of proverbs with proverbs could not be given at all. In the selection of texts, the elections are disproportionate and unbalanced since the students are not given much attention to the principles of relativeness and survival. Editor, writer and visual designers have been involved in the writing of books. No pedagogue or child development specialist was involved in the writing team of the 6th and 8th grade textbooks.

Keywords: Textbooks, Turkish textbook, text, theme

ÖNSÖZ

Türkçe ders kitapları Türkçe derslerinde kullanılan temel kaynaklardır. Bu temel kaynakların içeriğinin çeşitli yönlerden incelenmesi ve değerlendirilmesi eğitim öğretimin niteliğinin artması bakımından yararlı olacaktır. Bu noktadan hareketle bu tez çalışması, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür bakımından incelenmesini amaç edinmiştir.

Tezin birinci bölümünde çalışmaya giriş yapılmış, çalışmanın problem cümleleri, alt problemler, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın amacı ve önemi yazılmış, araştırma ile ilgili en temel tanımlar yapılmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın kuramsal çerçevesi, anadilinin önemi ve Türkçe derslerine değinilmiş, ayrıca Türkçe öğretiminin genel ve özel amaçlarına yer verilmiştir. Türkçe ders kitaplarının programdaki yeri ve sınıflara göre program kazanımları yazılmıştır. Türkçe ders kitaplarındaki temalar ve metin türlerine de yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde çalışmanın modeli, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve değerlendirilmesine yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde çalışmanın bulguları tespit edilmiş ve yorumlanmıştır.

Beşinci bölümde çalışmanın bulgularından elde edilen veriler doğrultusunda sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

Çalışma, temel kaynak durumundaki Türkçe ders kitaplarının incelenmesi ve değerlendirmesi çalışması olduğu için önem arz etmektedir. Araştırma sürecinde bana manevi desteğini hiç esirgemeyen değerli hocalarıma, aileme ve tez danışmanım Doç. Dr. Nilgün AÇIK ÖNKAŞ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYANI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Genel Amaç ve Alt Amaçlar	1
1.1.1. Alt Amaçlar	1
1.3. Araştırmanın Sayıltıları	2
Araştırmada seçilen örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır.	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.5. Tanımlar	3

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Anadilin Önemi ve Türkçe Dersi	4
2.2. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları	8
2.3. Türkçe Öğretiminin Özel Amaçları	8
2.4. Türkçe Öğretim Programı	9

2.4.1.	5. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları	11
2.4.2.	6. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları	15
2.4.3.	7. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları	18
2.4.4.	8. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları	21
2.5.	Ders Kitaplarının Programdaki Yeri	24
2.5.1.	Ders Kitaplarının Amacı ve Önemi	25
2.5.2.	Ders Kitaplarının Seçimi ve Hazırlanması	27
2.5.3.	Ders Kitaplarının İncelenme (Seçim) Kriterleri	28
2.6.	Türkçe Ders Kitaplarında Öğretim Materyali Olarak Metinler	29
2.6.1.	Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tema Çeşitleri	29
2.6.1.1.	Zorunlu temalar	29
2.6.1.2.	Seçmeli temalar	30
2.6.2.	Türkçe Ders Kitabında Metin Türleri	32
2.6.2.1.	Hikâye edici metinler ve yapısı	34
2.6.2.2.	Bilgi verici metinler ve yapısı	36
2.6.2.3.	Diğer Metinler/ Şiir	38
2.6.3.	Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler	38
2.6.3.1.	Okuma metinlerinin taşınması gereken özellikler	39
2.6.3.2.	Dinleme / izleme metinlerinin taşınması gereken özellikler	41
2.6.3.3.	Metinlerde öğreticilik	41
2.6.3.4.	Metinlerin Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu	42
2.6.3.5.	Metinlerin dil ve anlatım yönü	43
2.6.3.6.	Metinlerin görsel yönü	44
2.7.	İlgili Araştırmalar	44

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	49
3.2. Evren ve Örneklem	49
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	49

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Türkçe Kitaplarda Yer Alan Metin Yapıları	51
4.2. Türkçe Kitaplarında Yer Alan Temalar	53
4.3. Sınıflara Göre Türkçe Kitaplarda Yer Alan Metin Türleri	54
4.4. Yeni Türkçe Öğretim Programına Göre Türkçe Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri.....	55

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma	57
5.2. Sonuç.....	63
5.3. Öneriler	64
KAYNAKÇA	66
ÖZGEÇMİŞ	71

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Türkçe dersinin genel amaçları	8
Tablo 2. Türkçe dersinin özel amaçları	9
Tablo 3. Türkçe dersi 5. sınıf dinleme/izleme kazanımları	12
Tablo 4. Türkçe dersi 5. sınıf konuşma kazanımları	12
Tablo 5. Türkçe dersi 5. sınıf okuma kazanımları	13
Tablo 6. Türkçe dersi 5. sınıf yazma kazanımları	15
Tablo 7. Türkçe dersi 6. sınıf dinleme/izleme kazanımları	16
Tablo 8. Türkçe dersi 6. sınıf konuşma kazanımları	16
Tablo 9. Türkçe dersi 6. sınıf okuma kazanımları	17
Tablo 10. Türkçe dersi 6. sınıf yazma kazanımları	19
Tablo 11. Türkçe dersi 7. sınıf dinleme/izleme kazanımları	20
Tablo 12. Türkçe dersi 7. sınıf konuşma kazanımları.....	20
Tablo 13. Türkçe dersi 7. sınıf okuma kazanımları	21
Tablo 14. Türkçe dersi 7. sınıf yazma kazanımları	22
Tablo 15. Türkçe dersi 8. sınıf dinleme/izleme kazanımları	23
Tablo 16. Türkçe dersi 8. sınıf konuşma kazanımları.....	23
Tablo 17. Türkçe dersi 8. sınıf okuma kazanımları	24
Tablo 18. Türkçe dersi 8. sınıf yazma kazanımları	26
Tablo 19. TTKB'nın ders kitaplarını değerlendirme ölçütleri.....	31
Tablo 20. Türkçe dersi zorunlu temalar ve konuları.....	33
Tablo 21. Türkçe dersi seçmeli temalar ve konuları.....	34
Tablo 22. Metin türlerinin tasnifi.....	36
Tablo 23. Sınıf düzeylerine göre metin türlerinin dağılımı	37

Tablo 24. Bilgi verici metinlerin karaltersitik özellikleri	40
Tablo 25. Okuma metinlerinin kazanım odaklı özellikleri	43
Tablo 26. Dinleme/izleme metinlerinin kazanım odaklı özellikleri	45
Tablo 27. Ders kitaplarını hazırlayan heyetlere ait bilgiler	54
Tablo 28. Türkçe ders kitaplarındaki temaların sınıflara göre dağılımı	57
Tablo 29. Ders kitaplarındaki metin türlerinin sınıflara göre sayı ve dağılım yüzdeleri	58

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. İlköğretim haftalık ders programı	7
Şekil 2. Sınıflara göre Türkçe dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları.....	11
Şekil 3. 5. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları	15
Şekil 4. 6. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları	19
Şekil 5. 7. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları	23
Şekil 6. 8. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları	27
Şekil 7. Bir hikayenin bölümleri	38
Şekil 8. Hikaye edici metinlerin karakteristik bölümleri.....	39
Şekil 9. Ders kitaplarında yer alacak metinlerin özellikleri.....	42
Şekil 10. Türkçe öğretim programında metin türlerinin yapısal oranları	55
Şekil 11. Türkçe ders kitaplarında metin türlerinin yapısal oranları	55
Şekil 12. Ders kitaplarındaki metin türlerinin sınıflara göre yapısal dağılımı	55
Şekil 13. Yapılarına göre metin türlerinin sınıflara göre dağılımı.....	56
Şekil 14. Metin türlerinin sınıflara göre yığılmalı dağılımı.....	59
Şekil 15. Tüm sınıfların kitaplarında yer alan metin türlerinin dağılım oranları.....	60

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TTKB: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tezin bu bölümünde araştırma konusunun genel amaç ve alt amaçları, araştırmanın önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve konu ile ilgili temel tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Genel Amaç ve Alt Amaçlar

Bu çalışmada amaç, Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri türlerine göre incelenmek ve değerlendirmektir. Ortaokul 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin türlerine ilişkin nitel ve nicel veri durumları nelerdir sorusu, hareket noktasıdır. 2018 Türkçe Öğretim Programında metinlerle ilgili belirtilen nitelikler ve ölçütler incelenmiş, metinlerin, metin yapı ve türlerinin ders kitaplarındaki önemine ve öğretim programında ne şekilde yer aldığına değinilmiştir.

Araştırmada MEB yayınevinde 2018-2019 eğitim öğretim yılında 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulmak üzere hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki metinler yapı, tema ve türlerine göre tespit ve tasnif edilmiştir. Bulgular frekans ve yüzdelik oranlarına göre değerlendirilerek yorumlanmıştır. 2018-2019 eğitim öğretim yılında okutulan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin incelendiği bu çalışmada yapı ve tür sıklıkları belirlenmiş, bulgular tartışılmış ve elde edilen sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

1.1.1. Alt Amaçlar

- i. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin yapısal oranları nedir?
- ii. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tema oranları nedir?
- iii. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri ve sıklıkları nelerdir?
- iv. Yeni Türkçe öğretim programının önerisine göre ders kitaplarında yer alması gereken metin türlerine yer verilmiş midir?
- v. Kitaplarda yer alan metin türleriyle ilgili nicel veriler sınıf bazında değişmekte midir?

1.2.Araştırmanın Önemi

Türkçe ders kitapları anadili öğretiminde önemli rol oynamaktadır. Çocukların özellikle erken yaş dil gelişim evrelerinde kitaplarda yer alan niteliksiz metinler istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır (Sever, 2003). Öğretim sürecinden istenen yönde bir verim alınması için ders kitaplarının hem çocuğun gelişimini olumlu yönde destekleyici hem de öğretim programında yer alması gerektiği gibi olmalıdır. Niteliği yüksek metinler anadili öğretimini bir yandan daha zevkli kılarken, diğer yandan çocuğun iletişim becerilerini geliştirmektedir.

Öğretim sürecinin önemli bir bileşeni olan ders kitapları özellikle Türkçe dersinde çocuğun temel dil becerilerinin gelişimini desteklemektedir. Ders kitapları bunu içerdikleri metinler yoluyla gerçekleştirmektedir. Çeçen ve Çiftçi (2007) bu dil becerilerinin ders kitaplarında yer alan metinlere göre hazırlanan sınıf içi etkinlikler yoluyla kazandırılılabildiğini belirtmektedir. Bu nedenle ders kitapları öğretim sürecinin ayrılmaz ve önemli bir materyalidir. Zira anadilinin doğru öğretilmemesinde programlara göre metin seçimi yapılmaması etkilidir (Özbay, 2002).

Öğretim materyali olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler sadece birer metin değildir. Öğretim programlarında bu metinlerin ahlaki değerlere uygun, edebî niteliği yüksek, öğrencinin ilgisini çeken, ders amacına uygun, kazanım odaklı, dil becerilerini geliştirici, kendi içinde tutarlı ve ait olduğu tür bakımından temsil niteliği yüksek örneklerden biri olması gibi niteliklere sahip olması önemle vurgulanmaktadır (MEB, 2018).

Bu çalışmayla ortaokul Türkçe 5-8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin türleri incelenmiş ve hali hazırda kullanılan ders kitapları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Böylece ders kitaplarında yer alması düşünülen metinler için de öneriler de bulunulmuştur.

1.3. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmada seçilen örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmada aşağıdaki sınırlılıklar kabul edilmiştir:

- i. Araştırma sonuçları araştırma kapsamında incelenen kitaplarla sınırlıdır.
- ii. Araştırma sonuçları araştırma yılları ile sınırlıdır.
- iii. Araştırma kılavuz kitaplardaki ana metinlerle sınırlıdır.

1.5.Tanımlar

Ders Kitabı: “Ders kitabı, belirli bir dersin (Matematik, Türkçe vb.) öğretimi için ve belirli düzeydeki (ilköğretim, lise gibi) öğrencilere yönelik olarak yazılan; içeriği öğretim programına uygun olan, incelemesi yapılmış ve onaylanmış olan temel kaynaktır” (Kılıç, 2005: 40). “Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri plânlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren ve eğiten temel dokümanlardır.” (Ünsal ve Güneş, 2004: 306).

Tema (İzlek): Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu. Bir metinde esas anlatılmak istene şey, fikir ve görüşü ifade eder (Çetin, 2009: 121–122). “Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir.” (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 42).

Metin Türü: “Metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünüdür” (TDK, 2005: 1382). Metin duygu, düşünce ve olayların belirli bir anlam ve bütünlük içinde ortaya konulduğu anlatım türünü ifade eder. Edebiyat eserlerinin yapı, nitelik ve içerdiği konular bakımından ayrışması metnin türünü ifade eder (Kolaç, 2009).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde anadili, Türkçe dersi öğretim programı, ders kitaplarının bir öğretim materyali olarak eğitim sistemindeki yeri, önemi ve özellikleri, ders kitaplarında aranan özellikler, ders kitaplarında metin türleri ve öğretim programlarının talepleriyle bu alanda yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Anadili çocukta doğumla başlar, alıcı dil becerilerinin etkisiyle bilişsel gelişime etki ederek çocuğun algısını şekillendirir ve zamanla ifade etme becerisini geliştirip sosyal çevreyle iletişim kurmasını sağlayan bir araca dönüşür. Çocuğun kişisel gelişimine göre şekillenen ve içinde yaşanılan kültürle beslenen anadili zamanla sadece bir iletişim aracı olmaktan çıkar, aynı zamanda bir öğrenme aracı haline de gelir. Bu nedenle Türkçe dersinde bir öğretim materyali olarak kullanılan metinler toplumsal algıları, kültürü, düşünüş biçimini ve olayları anlatış biçimini göstermesi bakımından önemlidir. Ders kitaplarında yer alması gereken metinler tema, yapı ve tür bakımından hem çeşitli hem de çocuğun öğrenme sürecine katkı sunucu özelliklerde olmalıdır. Talim Terbiye Kurulu ve Türkçe dersi öğretim programları bu niteliklerin neler olması gerektiğini belirlemiş, ders kitaplarında minimum ne tür metinlerin yer alması gerektiğini yayıncılara bildirmiştir.

2.1. Anadilin Önemi ve Türkçe Dersi

Anadili, bir kişinin doğup büyüdüğü çevreden edindiği dil olarak tanımlanmaktadır. Çoğu kez bu çevre aile ya da en yakın yaşadığı ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle dilbilimi anadilini tanımlarken “doğup büyüyen yer” ve “yaşanan çevre” kavramları üzerinden tanımlamaktadır (Vardar, 1998: 20). Anadili aynı zamanda insanın düşünüş biçimini, olayları kavrayış ve kendini ifade ediş biçimi olarak da görülür. Anadilinin bu özellikleri nedeniyle tanımlamada anneden öğrenilen ve aile başta olmak üzere yakın çevrede gelişen, bilinçaltına iterek toplumsal bağı kuran bir araç rolü öne çıkartılmaktadır (Aksan, 1994).

Anadilini bu kadar önemli kılan, ilk alıcı dil becerilerinin ana dil üzerinden ediniliyor olması, düşünüş ve kavrayışın da yine bu ilk öğrenilen dil üzerinden inşa ediliyor

olmasıdır. Anadilinin bu fonksiyonu sayesinde insan çevresiyle kendi başına iletişim kurabilir, iletişim sürecini yönetebilir ve kendi yaşamsal fonksiyonlarını yerine getirebilir (Ergenç, 1994).

İlk alıcı dil becerilerinin olması gerektiği gibi gelişmesi insanın bir yandan düşünme becerilerini geliştirirken, diğer yandan iletişim ve kendini ifade etme becerilerine etkisi nedeniyle kişiliğin oluşumunu da desteklemektedir. Okulöncesi yaşlarda ifade edici dil becerilerinin gelişiminde yaşanan başta gecikmiş konuşma olmak üzere diğer sorunların birçoğunun altında sağlıklı bir anadili eğitimi alamamış olmak yatmaktadır (Korkmaz, 2005).

Dil becerisi gelişmiş bireylerin hem sosyal yaşamlarında kendini daha iyi ifade edebildiği hem de akademik ve iş hayatında yüksek başarı elde ettiği bilinmektedir (Kaçalın ve Benzer, 2006; Topbaş, 2005). Bu nedenle Türkçe derslerinde elde edilen kazanımlar sadece Türkçe için değil, diğer dersler için de önemli bir kazanım olarak değerlendirilir. Fakat bu alanda yapılan hatalar, eksiklikler ya da esas sorunun anadili becerilerinde olduğunu fark etmeyenler çoğu kez problemi başka yerlerde aramakta fakat çözüm bulamamaktadır. Normalde beklenen, dil gelişiminin diğer gelişim alanlarıyla eş zamanlı olarak ilerlemesidir. Kişinin yaşadığı gelişim bozuklukları, sosyal çevresinin yapısı ya da hastalıklar nedeniyle dil gelişimi seyrinde de sorunlar yaşanır. Çoğu kez aile içindeki sosyo-kültürel çevrenin de etkisiyle farklı veya eksik gelişen dil pragmatik alanda istenmeyen sonuçlar doğurur. İlk yaşlardan itibaren dilbilimsel bakış açısıyla desteklenen anadili bir yandan sağlıklı düşünebilme becerisi kazandırırken, diğer yandan kişinin kendisini doğru ifade etmesini sağlar. Bu süreçte dilbilimin yöntem ve tekniklerinden yararlanılması faydalı olmaktadır (Piper, 1992).

Dil eğitimi süreci kişiye dört ayrı dil becerisi alanında yeterlilik kazandırma amacını taşımaktadır. Bu süreçte öncelikle sesi anlama ve anlamlandırma becerileri geliştirilirken, devam eden evrede yazı ya da konuşma becerileri üzerinden anlatma becerileri geliştirilir. Bu eğitim yoluyla “kişiliğin gerektirdiği bağımsız düşünme, doğru anlama, nesnel davranma, iyi anlatma yetenekleri ana diline bağlı olarak geliştiğinden, bireyin öncelikle ana dilinin kendisine sunduğu geniş anlatım olanaklarını kavraması gerekmektedir. Bu da ancak köklü bir ana dili öğretimiyle sağlanabilir.” (Ergenç, 1994: 12). Toplumsal gelişmelerin dil gelişimini etkilediği gerçeği, anadili öğretiminin kapsamını ve yöntemini

de belirlemektedir. Çünkü çocukta kavramsal algı, toplumun pragmatik dil tecrübesi üzerinde gelişmektedir. Bu bağlamda alıcı dil becerilerinin temel beslenme kaynaklarından toplumsal kültür ve iletişim yollarının kavranması önemli rol oynamaktadır (Şahbaz ve Çekici, 2012). Bu nedenle özellikle okulöncesi çağda ve ilköğretim birinci kademe eğitimde toplumsal kültür aktarımına yönelik dersler, derslerde yer alan örnekler, okuma ve dinleme metinleri büyük önem kazanmaktadır. Her biri birbirinden farklıymış gibi algılansa da, metin içerikleri anlama ve anlamlandırmayı etkili kılıcı toplumsal kültürel öğelerle, toplumsal duygu, düşünce ve tutumlarla zenginleştirilir. İletişim süreci için önemli olan iletilen yazılı ya da sözlü bir mesajı iletildiği anlam ve maksatla aynen almak, anlamlandırmak ve aynı kurgu içinde karşı tepkide bulunmaktır. Yazılı metinlerde yer alan toplumsal öğelerin bu süreci daha da kuvvetlendirecek ya da anlamayı kolaylaştıracak olması metinlerin dil edinimindeki rolünü belirlemektedir (Günay, 2007).

Bu nedenlerle anaokullarından başlamak üzere ağırlıklı olarak ilköğretimin tüm kademelerinde dil becerilerinin geliştirilmesi amacıyla Türkçe öğretimi planlı olarak yürütülmektedir. Türkçe dersi ilköğretim birinci sınıftan itibaren 1 ve 2 sınıfta haftada 10, 3 ve 4 sınıfta 8 saat, ikinci kademe 5 ve 6 da 6 saat, 7 ve 8 de ise haftada 5 saat olarak uygulanmaktadır. Ayrıca ikinci kademe Okuma becerileri (1 saat), Yazarlık ve Yazma becerileri (4 saat), Yaşayan diller ve Lehçeler (4 saat) ve İletişim ve sunum becerileri (1 saat) olmak üzere toplamda haftalık 10 saat dil ve anlatım dersi seçmeli olarak programa eklenmiştir (Bkz. Şekil 1).

İLKÖĞRETİM KURUMLARI (İLKOKUL VE ORTAOKUL) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERSLER		SINIFLAR								
		İLKOKUL				ORTAOKUL				
		1	2	3	4	5	6	7	8	
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	10	10	8	8	6	6	5	5	
	Matematik	5	5	5	5	5	5	5	5	
	Hayat Bilgisi	4	4	3						
	Fen Bilimleri			3	3	4	4	4	4	
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3		
	T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük								2	
	Yabancı Dil		2	2	2	3	3	4	4	
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2	
	Görsel Sanatlar	1	1	1	1	1	1	1	1	
	Müzik	1	1	1	1	1	1	1	1	
	Oyun ve Fizikî Etkinlikler	5	5	5	2					
	Beden Eğitimi ve Spor					2	2	2	2	
	Teknoloji ve Tasarım							2	2	
	Trafik Güvenliği				1					
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım					2	2			
	Rehberlik ve Kariyer Planlama								1	
	İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2					
ZORUNLU DERS TOPLAMI		26	28	28	30	29	29	29	29	
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)					2	2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı (4)					2	2	2	2
		Temel Dinî Bilgiler (2)					2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri (1)					2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)					2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)					2	2	2	2
	Yabancı Dil	İletişim ve Sunum Becerileri (1)							2	2
		Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)					2	2	2	2
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları (4)					2	2	2	2
		Çevre Eğitimi (1)							2	2
		Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)							2	2
	Sanat ve Spor	Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)					2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Drama (2)					2	2		
		Zekâ Oyunları (4)					2	2	2	2
Sosyal Bilimler	Halk Kültürü (4)					2	2	2	2	
	“Şehrimiz ...” (1)					2	2	2	2	
	Medya Okuryazarlığı (1)							2	2	
	Hukuk ve Adalet (1)						2	2	2	
	Düşünme Eğitimi (2)							2	2	
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						6	6	6	6	
SERBEST ETKİNLİKLER		4	2	2						
TOPLAM DERS		30	30	30	30	35	35	35	35	

Şekil 1. İlköğretim haftalık ders programı (2017)

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2017)

2.2. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları

Türkçe öğretiminin öğrencilerin dil becerilerinin gelişimi başta olmak üzere düşünme ve anlama becerilerine de etkisinin olması dersin eğitim programındaki yerini daha da önemli kılmaktadır. Dersin genel amaçları şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2000: 7):

Tablo 1. Türkçe Dersinin Genel Amaçları

NO	Amaçlar
	<i>Türkçe öğretiminin amacı, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;</i>
1.	<i>Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak,</i>
2.	<i>Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak,</i>
3.	<i>Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek,</i>
4.	<i>Onlara dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak,</i>
5.	<i>Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek,</i>
6.	<i>Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak,</i>
7.	<i>Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak,</i>
8.	<i>Onlara, bilimsel, eleştireci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir.</i>

Bu genel amaçlar dikkatle incelendiğinde sadece okuma yoluyla edinilen bilgilerin değil, aynı zamanda konuşma ya da dinleme yoluyla da edinilen bilgilerin anlaşılmasının da Türkçe dersinin amaçları arasında yer aldığı görülecektir.

2.3. Türkçe Öğretiminin Özel Amaçları

Türkçe dersi öğretim programları içindeki önem ve ağırlığını korumaya devam etmektedir. Dersin her yıl öğretim yaklaşımlarına göre içerik ve yaklaşımları değişse de, genel amaçlarının kısmi cümle değişiklikleri şeklinde korunduğu görülmektedir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2017: 7) yayınladığı yeni programda dersin özel amaçlarını şu başlıklar altında vermektedir:

Tablo 2. Türkçe Dersinin Özel Amaçları

<i>1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;</i>	
<i>NO</i>	<i>Kazanım</i>
1.	<i>dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,</i>
2.	<i>Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,</i>
3.	<i>okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,</i>
4.	<i>okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,</i>
5.	<i>duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,</i>
6.	<i>bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,</i>
7.	<i>basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,</i>
8.	<i>okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,</i>
9.	<i>millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,</i>
10.	<i>Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır."</i>

Bu özel amaçlar incelendiğinde genel açıklamalardan ziyade dinleme, okuma, yazma ve konuşma olmak üzere dört dil becerisinin geliştirilmesi ve etkili olarak bir davranış halinde sergilenmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Türk kültür ve manevi değerlerine önem verilmesi de dersin özel amaçları arasında sıralanmıştır.

2.4. Türkçe Öğretim Programı

Türk eğitim sisteminde 2000 yılından beri programlar bazında ciddi değişikliklere gidilmiştir. Bu değişimin gerekçesi olarak teknolojik gelişmeler, bilgiye erişim alanındaki yenilikler ve bireysel farklılıklara karşı daha bilinçli hale gelmesi gösterilmiştir (MEB, 2018: 3). Bu nedenle öğretim programları eleştirel düşünen, girişimci, iletişim becerilerini etkili kullanabilen, problem çözme becerileri gelişmiş, içinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilen bireyler yetiştirecek şekilde yeniden planlanmıştır.

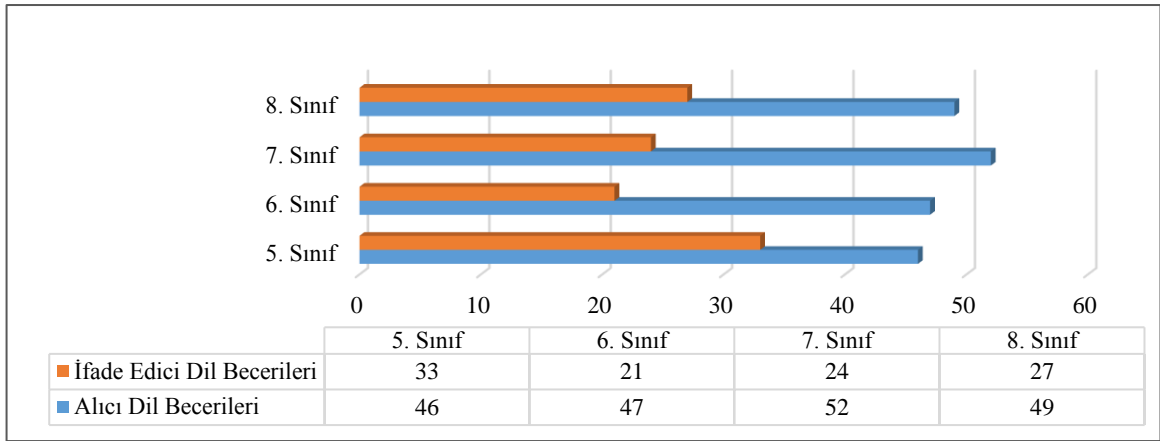
Programlar hem tek seferde elde edilebilecek kazanımlara hem de sarmal yaklaşımla elde edilebilecek kazanımlara yer verecek şekilde tasarlanmıştır. Son yıllarda eğitimin hemen her alanında hissedilen bütüncül bakış program geliştirme çalışmalarına da yansımış, ders kazanımlarının diğer derler içinde bir değer taşımasına, hayatla uyumlu olmasına dikkat edilmiştir (MEB, 2018). Eskiden var olan sadece temel düşünme becerilerinin amaçlandığı programlar yerine genelde üst bilişsel beceriler daha öne çıkartılmıştır.

Programlar incelendiğinde, toplumsal yaşamda meydana gelen değer yitimleri nedeniyle tüm dikkatler eğitim sistemine ve doğrudan öğretim programlarına yönelmiştir. Bu nedenle değerler eğitimi bilhassa Türkçe dersi olmak üzere çoğu sözel ağırlıklı derslerin değişken konuları arasında yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle tüm öğretim programlarına “kök değerler” niteliğindeki “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri yerleştirilmiştir (MEB, 2018: 4).

Milli Eğitim Bakanlığı Avrupa Birliği ile entegrasyon sürecinin bir etkisi olarak ilk, orta ve yüksek öğrenime yönelik ulusal yeterlilikler çerçevesini oluşturmuştur. Bu nedenle programların bir diğer özelliği, Türkiye Yeterlilikler Çerçevesini kapsayıcı olmasıdır (MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2017). Bu temel yeterlilikler incelendiğinde hem ulusal hem de uluslararası nitelikte oldukları, kişisel, sosyal, mesleki ve akademik alanları kapsadığı görülmektedir. Bu yeterlilikler “anadilde iletişim, yabancı dilde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlik, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlik, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” olmak üzere sekiz adettir (MEB, 2018: 4).

Programlar bireysel gelişimi incelemektedir. Bu nedenle hangi ders olursa olsun ve ne etkinlik yürütülürse yürütülsün öğrencinin bireyselliğinin dikkate alındığı görülmektedir. Türkçe dersinin programları da bu özelliği taşımaktadır. Programın genel karakteristiği, dil beceri yeterliliklerinin geliştirilmesini diğer tüm alanlardaki bireysel ve sosyal gelişimin bir ön şartı olarak görür. Genel yaklaşım itibarıyla tematik yaklaşım dikkate alınmıştır. Her dört dil becerisinde belirlenen kazanımlar metnin kendi içinde ve farklı metinler arası okumalar yaparak anlama becerisinin geliştirilmesi planlanmıştır (MEB, 2018). Bu kazanımlar arasında hem sarmal bir ilişki hem de bireysel gelişimin bir sıra izlemesi nedeniyle aşamalılık ilkesine dikkat edilmiştir.

İlköğretim Türkçe öğretim programı ayrı ayrı her bir sınıf için özel bir program yerine, sekiz yıllık ilköğretimin tamamını kapsayacak şekilde hazırlanmış, birinci sınıflar için İlk okuma yazma becerisi için özel bir başlık yapılırken, her bir sınıf seviyesine göre kazanımlar ayrı ayrı verilmiştir. Sınıflara göre kazanımlar değişmezken, sadece sayılarında artma ya da azalma vardır. Programların sınıf seviyesine göre değişimi tematik bazda ve uygulamalarda gözlenmektedir.

Şekil 2. Sınıflara göre Türkçe dil becerilerine göre kazanım yüzdeleri dağılımları

Kaynak: MEB 2017 Türkçe programı verileri kullanılarak oluşturulmuştur.

Grafikteki verilere göre alıcı dil becerileri alanındaki kazanımlar ifade edici dil becerilerine göre daha yüksek oranda tutulmuştur. Beşinci sınıfta ifade edici dil becerileri alanındaki kazanımlar diğer sınıflara göre gözle görülür sayıda yüksektir. Altıncı sınıfta neredeyse yarı yarıya düşürülmüş ve sonra sekizinci sınıfa kadar kademeli artırılmış olsa da, beşinci sınıftan daha yüksek oranda değildir. Bu kazanımların sınıflara, sınıf seviyesinin gelişim özelliklerine göre ve dört temel beceri alanına göre dağılım oranlarında değişimler olmuştur.

2.4.1.5. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları

İlköğretim beşinci sınıf Türkçe dersi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört beceri alanında toplam 79 kazanım belirlenmiştir (MEB, 2018: 36-39), bu kazanımların tablosu aşağıdadır.

Tablo 3. Türkçe Dersi 5. Sınıf Dinleme/İzleme Kazanımları

<i>T.5.1. DİNLEME/İZLEME KAZANIMLARI</i>
<i>T.5.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.</i>
<i>T.5.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.</i>
<i>T.5.1.3. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirtir.</i>
<i>T.5.1.4. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.</i>
<i>T.5.1.5. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.</i>
<i>T.5.1.6. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.</i>
<i>T.5.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.</i>
<i>T.5.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.</i>
<i>T.5.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.</i>
<i>T.5.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.</i>
<i>a) Çizgi film vb. izletilerek örtülü anlamlar hakkında çıkarımda bulunulması sağlanır.</i>
<i>b) Öğrencilerin dinlediklerindeki/izlediklerindeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.</i>
<i>T.5.1.11. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili görüşlerini bildirir.</i>
<i>T.5.1.12. Dinleme stratejilerini uygular.</i>
<i>Not olarak, katılımlı, grup hâlinde dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.</i>

Tablo 4. Türkçe Dersi 5. Sınıf Konuşma Kazanımları

<i>T.5.2. KONUŞMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.5.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar. Öğrencilerin verilen bir konuyu görsellerle destekleyerek kısa sunum hazırlamaları ve sunum öncesinde prova yapmaları sağlanır.</i>
<i>T.5.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.</i>
<i>T.5.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Serbest, güdümlü, kelime ve kavram havuzundan seçerek konuşma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.5.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.5.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.</i>
<i>T.5.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır. Ama, fakat, ancak ve lakin ifadelerini kullanmaları sağlanır.</i>
<i>T.5.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>

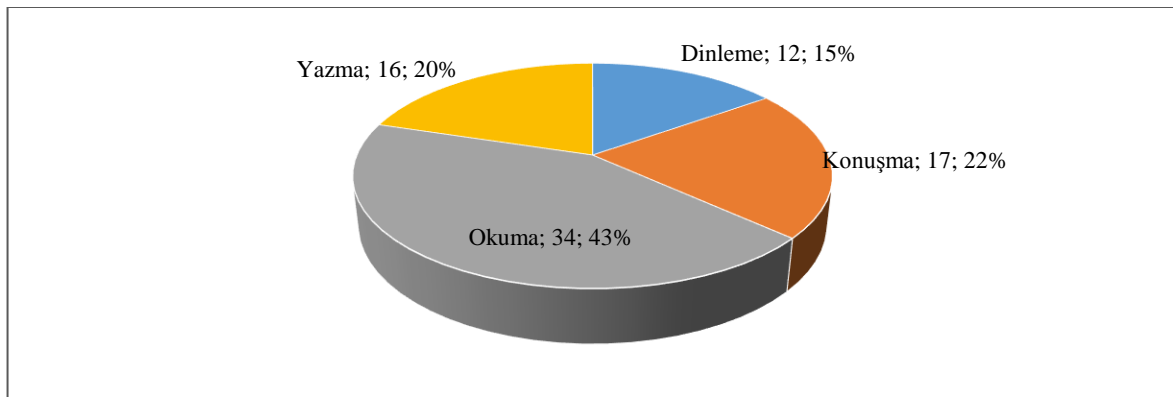
Tablo 5. Türkçe Dersi 5. Sınıf Okuma Kazanımları

<i>T.5.3. OKUMA KAZANIMLARI</i>
<i>Akıcı Okuma</i>
<i>T.5.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.</i>
<i>T.5.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.</i>
<i>Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.</i>
<i>T.5.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.</i>
<i>T.5.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.</i>
<i>Sesli, sessiz, tahmin ederek, grup hâlinde, soru sorarak, söz korosu, ezberleyerek ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.</i>
<i>Söz Varlığı</i>
<i>T.5.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.</i>
<i>a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için görseller, sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>
<i>T.5.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.</i>
<i>T.5.3.7. Kelimelerin eş anlamlılarını bulur.</i>
<i>T.5.3.8. Kelimelerin zıt anlamlılarını bulur.</i>
<i>T.5.3.9. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.</i>
<i>T.5.3.10. Kökleri ve ekleri ayırt eder.</i>
<i>T.5.3.11. Yapım ekinin işlevlerini açıklar.</i>
<i>Yapım ekleri ezberletilmez, işlevleri sezdirilir. Kelime türetmenin mantığı kavratılır.</i>
<i>Anlama</i>
<i>T.5.3.12. Metin türlerini ayırt eder.</i>
<i>Hikâye, fabl, masal, haber metni türleri tanıtılır. Metin türleri ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmez.</i>
<i>T.5.3.13. Okuduklarını özetler.</i>
<i>T.5.3.14. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</i>
<i>T.5.3.15. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.</i>
<i>T.5.3.16. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.</i>
<i>Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı vb. gibi hikâye unsurları üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.3.17. Metni yorumlar.</i>
<i>a) Yazarın bakış açısını fark etmeleri, olayları ele alışı şeklini yorumlamaları ve öğrencilerin metinle ilgili kendi bakış açılarını ifade etmeleri sağlanır.</i>
<i>b) Metin içeriğinin yorumlanması sırasında metinlerdeki örneklere ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.</i>
<i>T.5.3.18. Metinle ilgili sorular sorar.</i>
<i>T.5.3.19. Metinle ilgili sorulara cevap verir.</i>
<i>Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.</i>
<i>T.5.3.20. Metnin konusunu belirler.</i>
<i>T.5.3.21. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.</i>
<i>T.5.3.22. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.</i>
<i>a) Resim ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.</i>
<i>b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.3.23. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.</i>
<i>a) Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.</i>
<i>b) Köprü metinlerin (Hipertekst) dış bağlantı olduğu belirtilir.</i>
<i>T.5.3.24. Okuduğu metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.</i>
<i>T.5.3.25. Medya metinlerini değerlendirir.</i>
<i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i>
<i>T.5.3.26. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.</i>
<i>Ama, fakat, ancak ve lakin ifadeleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.3.27. Metinler arasında karşılaştırma yapar.</i>
<i>Metinleri biçim ve tür gibi açılardan karşılaştırmaları sağlanır.</i>
<i>T.5.3.28. Bilgi kaynaklarını etkili şekilde kullanır.</i>
<i>T.5.3.29. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.</i>
<i>Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.</i>
<i>T.5.3.30. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.</i>
<i>T.5.3.31. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</i>
<i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma, nesnel ve öznel çıkarımlar üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.3.32. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.</i>
<i>Benzetme (teşbih) ve kişileştirme (teşhis) söz sanatları verilir.</i>
<i>T.5.3.33. Okuduğu metindeki gerçek, mecaz ve terim anlamlı sözcükleri ayırt eder.</i>
<i>T.5.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgilere ilişkin soruları cevaplar.</i>

Tablo 6. Türkçe Dersi 5. Sınıf Yazma Kazanımları

T.5.4. YAZMA KAZANIMLARI
<i>T.5.4.1.Şiir yazar.</i>
<i>T.5.4.2. Bilgilendirici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, bu bölümlerde yazacaklarını belirlemeleri sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaya ve günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.</i>
<i>c) Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanmalarını sağlar.</i>
<i>T.5.4.3. Hikâye edici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin günlük hayattaki gözlem ve deneyimlerine dayanarak hikâye konusu ve hikâye unsurlarını belirlemeleri sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler, yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendikleri kelimeleri kullanmaları için teşvik edilir.</i>
<i>T.5.4.4. Yazma stratejilerini uygular.</i>
<i>Güdümlü, metin tanımlama, bir metni kendi kelimeleri ile yeniden oluşturma, boşluk doldurma, grup olarak yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.5.4.5. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.</i>
<i>Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgöl, iki nokta, ünlem, turnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgöl ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.4.6. Bir işin işlem basamaklarını yazar.</i>
<i>T.5.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.</i>
<i>T.5.4.8. Sayıları doğru yazar.</i>
<i>Kesirli sayıların, sıra ve üleştirme sayılarının, dört veya daha çok basamaklı sayıların yazımları üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.4.9. Yazdıklarını düzenler.</i>
<i>Sınıf düzeyine uygun yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.</i>
<i>T.5.4.10. Yazdıklarını paylaşır.</i>
<i>Öğrenciler, yazdıklarını sınıf ve okul panosu gibi farklı ortamlarda paylaşmaya teşvik edilir.</i>
<i>T.5.4.11. Yazılarında ses olaylarına uğrayan kelimeleri doğru kullanır.</i>
<i>Ünlü düşmesi, ünlü daralması, ünsüz benzeşmesi, ünsüz yumuşaması ve ünsüz türemesi ses olayları üzerinde durulur.</i>
<i>T.5.4.12. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>
<i>T.5.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.</i>
<i>T.5.4.14. Kısa metinler yazar.</i>
<i>Öğrenciler dilekçe yazmaya teşvik edilir.</i>
<i>T.5.4.15. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.</i>
<i>T.5.4.16. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.</i>
<i>Ama, fakat, ancak ve lakin ifadelerini kullanmalarını sağlar.</i>

Kazanımların genel içindeki dağılımları incelendiğinde, büyük oranda okuma becerisine ağırlık verildiği görülmektedir.

Şekil 3. 5. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdelik dağılımları

Programdaki kazanımların oranları bakımından en düşük kazanım oranı dinleme becerisi, en yüksek kazanım oranı ise okuma becerisi alanındadır. Okuma becerisi altındaki kazanımlar ise akıcı okumaya az yer verilirken (4 adet), söz varlığının geliştirilmesi daha fazla önemsendiği için çok miktarda kazanım (30 adet) yazılmıştır.

2.4.2. 6. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları

Altıncı sınıf Türkçe dersi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört beceri alanında toplam 68 kazanım belirlenmiştir (MEB, 2018: 40-43):

Tablo 7. Türkçe Dersi 6. Sınıf Dinleme/İzleme Kazanımları

<i>T.6.1. DİNLEME/İZLEME KAZANIMLARI</i>
<i>T.6.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.</i>
<i>T.6.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin tahminlerini kelimelerin sözlük anlamları ile karşılaştırmaları sağlanır.</i>
<i>T.6.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.</i>
<i>T.6.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.</i>
<i>T.6.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.</i>
<i>T.6.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.</i>
<i>T.6.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.</i>
<i>T.6.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.</i>
<i>T.6.1.9. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.</i>
<i>T.6.1.10. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.</i>
<i>a) Öğrencilere reklam filmleri dinletilerek/izletilerek bunlardaki mesajların ve örtülü anlamların tespit edilmesine yönelik çalışmalar yaptırılır.</i>
<i>b) Öğrencilerin içeriklerdeki tutarlılığı sorgulamaları sağlanır.</i>
<i>T.6.1.11. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.</i>
<i>T.6.1.12. Dinleme stratejilerini uygular.</i>
<i>Katılımlı, katılımsız, grup hâlinde ve not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.</i>

Tablo 8. Türkçe Dersi 6. Sınıf Konuşma Kazanımları

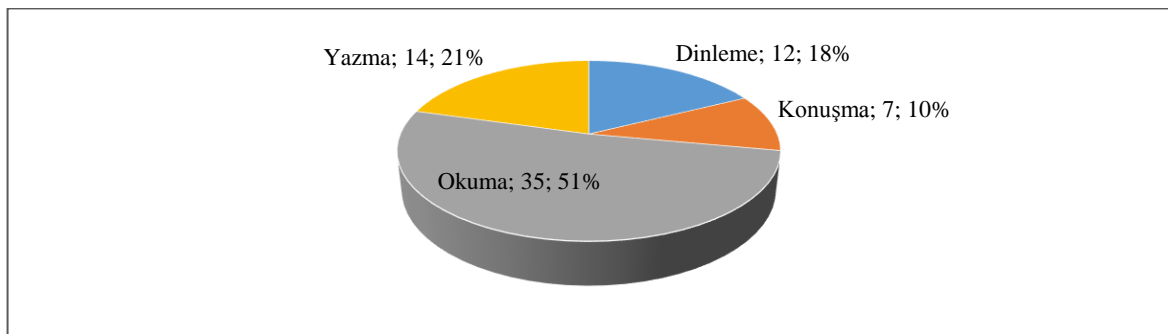
<i>T.6.2. KONUŞMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.6.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar. Öğrencilerin verilen bir konu hakkında görsellerle destekleyerek kısa sunum hazırlamaları ve prova yapmaları sağlanır.</i>
<i>T.6.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.</i>
<i>T.6.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Serbest, güdümlü, yaratıcı, hafızada tutma tekniği ve kelime kavram havuzundan seçerek konuşma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.6.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.6.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.</i>
<i>T.6.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır. Ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte ve buna rağmen ifadelerini kullanmaları sağlanır.</i>
<i>T.6.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>

Tablo 9. Türkçe Dersi 6. Sınıf Okuma Kazanımları

<i>T.6.3. OKUMA KAZANIMLARI</i>
<i>Aktıcı Okuma</i>
<i>T.6.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.</i>
<i>T.6.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.</i>
<i>Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazuları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.</i>
<i>T.6.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.</i>
<i>T.6.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.</i>
<i>Sesli, sessiz, tahmin ederek, not alarak, soru sorarak, okuma tiyatrosu ve hızlı okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.</i>
<i>Söz Varlığı</i>
<i>T.6.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.</i>
<i>a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>
<i>T.6.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.</i>
<i>T.6.3.7. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.</i>
<i>İsim çekim ekleri (çoğul eki, hâl ekleri, iyelik ekleri ve soru eki) üzerinde durulur.</i>
<i>T.6.3.8. İsim ve sıfatların metnin anlamına olan katkısını açıklar.</i>
<i>T.6.3.9. İsim ve sıfat tamlamalarının metnin anlamına olan katkısını açıklar.</i>
<i>T.6.3.10. Edat, bağlaç ve ünlemlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.</i>
<i>T.6.3.11. Basit, türemiş ve birleşik kelimeleri ayırt eder.</i>
<i>T.6.3.12. Zamirlerin metnin anlamına olan katkısını açıklar.</i>
<i>T.6.3.13. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.</i>
<i>Ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte ve buna rağmen ifadeleri üzerinde durulur.</i>
<i>Anlama</i>
<i>T.6.3.14. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.</i>
<i>Konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat) söz sanatları verilir.</i>
<i>T.6.3.15. Görselden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.</i>
<i>T.6.3.16. Okuduklarını özetler.</i>
<i>T.6.3.17. Metinle ilgili soruları cevaplar.</i>
<i>Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.</i>
<i>T.6.3.18. Metinle ilgili sorular sorar.</i>
<i>T.6.3.19. Metnin konusunu belirler.</i>
<i>T.6.3.20. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</i>
<i>T.6.3.21. Metnin içeriğine uygun başlık belirler.</i>
<i>T.6.3.22. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.</i>
<i>Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.</i>
<i>T.6.3.23. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.</i>
<i>T.6.3.24. Metnin içeriğini yorumlar.</i>
<i>a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.</i>
<i>b) Metindeki öznel ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır.</i>
<i>c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.</i>
<i>T.6.3.25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.</i>
<i>Metinlerin tema, konu, olay örgüsü ve karakterler açısından karşılaştırılması sağlanır.</i>
<i>T.6.3.26. Metin türlerini ayırt eder.</i>
<i>a) Anı, mektup, tiyatro, gezi yazısı türleri öğretilmelidir.</i>
<i>b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.</i>
<i>T.6.3.27. Şiirin şekil özelliklerini açıklar.</i>
<i>Şiirde kaftiye, redif gibi ahenk unsurları üzerinde durulur, bunların türlerine değinilmez.</i>
<i>T.6.3.28. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.</i>
<i>T.6.3.29. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</i>
<i>Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler, abartma üzerinde durulur.</i>
<i>T.6.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.</i>
<i>a) Öğrencilerin haber fotoğrafları ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.</i>
<i>b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettiklerinin sorgulanması sağlanır.</i>
<i>T.6.3.31. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.</i>
<i>Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.</i>
<i>T.6.3.32. Medya metinlerini değerlendirir.</i>
<i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i>
<i>T.6.3.33. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.6.3.34. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.</i>
<i>a) İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.</i>
<i>b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.</i>
<i>T.6.3.35. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.</i>

Tablo 10. Türkçe Dersi 6. Sınıf Yazma Kazanımları

<i>T.6.4. YAZMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.6.4.1. Şiir yazar.</i>
<i>T.6.4.2. Bilgilendirici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin konu ve ana fikri belirlemeleri, buna göre giriş, gelişme, sonuç bölümlerinde yazacaklarının taslağını oluşturmaları ve ilk paragrafta amaçlarını ifade etmeleri sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler yazılarında günlük hayattan örnekler vermeleri için teşvik edilir.</i>
<i>T.6.4.3. Hikâye edici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin zaman, mekân, şahıs ve olay unsurlarını belirlemeleri, hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerinde anlatacaklarının taslağını oluşturmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendiği kelimeleri kullanmaları için teşvik edilir.</i>
<i>T.6.4.4. Yazma stratejilerini uygular.</i>
<i>Güdümlü, serbest, kontrollü, tahminde bulunma, metin tamamlama, bir metni kendi kelimeleri ile yeniden oluşturma, boşluk doldurma, grup olarak yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.6.4.5. Yazdıklarını desteklemek için gerektiğinde grafik ve tablo kullanır.</i>
<i>T.6.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.</i>
<i>T.6.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.</i>
<i>T.6.4.8. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.</i>
<i>T.6.4.9. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.</i>
<i>Ama, fakat, ancak, lakin, bununla birlikte ve buna rağmen ifadelerinin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.6.4.10. Yazdıklarını düzenler.</i>
<i>a) Anlam bütünlüğünü bozan ifadelerin belirlenmesi ve düzeltilmesi sağlanır, kavramsal olarak anlatım bozukluğu konusuna değinilmez.</i>
<i>b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.</i>
<i>T.6.4.11. Yazdıklarını paylaşır.</i>
<i>Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medyada paylaşmaya teşvik edilir.</i>
<i>T.6.4.12. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>
<i>T.6.4.13. Formları yönergelerine uygun doldurur.</i>
<i>T.6.4.14. Kısa metinler yazar.</i>
<i>Duyuru, ilan ve reklam metinleri yazdırılır.</i>

Şekil 4. 6. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeleri dağılımları

Programda altıncı sınıf Türkçe ders kazanımları dil becerileri bakımından büyük ağırlık okuma becerilerine verilmiştir. Bu becerilerden de 4'ü Akıcı okuma, 31'i ise söz varlığı alanındadır. Bu sınıfta dikkat çeken bir gelişme, konuşma becerileri alanında kazanım

sayısının beşinci sınıfa göre yarıdan fazlasının azalmış olmasıdır. Diğer beceri alanlarındaki kazanım sayısı beşinci sınıfa göre nispeten korunmuş durumdadır.

2.4.3. 7. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları

Yedinci sınıf Türkçe dersi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört beceri alanında toplam 76 kazanım belirlenmiştir (MEB, 2018: 44-47):

Tablo 11. Türkçe Dersi 7. Sınıf Dinleme/İzleme Kazanımları

<i>T.7.1. DİNLEME/İZLEME KAZANIMLARI</i>
<i>T.7.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.</i>
<i>T.7.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.</i>
<i>Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.</i>
<i>T.7.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.</i>
<i>T.7.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik soruları cevaplar.</i>
<i>T.7.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.</i>
<i>T.7.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</i>
<i>T.7.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.</i>
<i>T.7.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.</i>
<i>T.7.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder.</i>
<i>Düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama, karşılaştırma ve benzetmenin belirlenmesi sağlanır.</i>
<i>T.7.1.10. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.</i>
<i>T.7.1.11. Dinledikleri/izledikleri ile ilgili görüşlerini bildirir.</i>
<i>T.7.1.12. Dinlediklerinin/izlediklerinin içeriğini değerlendirir.</i>
<i>a) Medya metinlerindeki örtülü anlamı belirlemesi sağlanır.</i>
<i>b) Medya metninin hedef kitlesi ve amacının sorgulanması sağlanır.</i>
<i>T.7.1.13. Dinleme stratejilerini uygular.</i>
<i>Empati kurarak, katımlı, katılmısz, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.</i>
<i>T.7.1.14. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.</i>

Tablo 12. Türkçe Dersi 7. Sınıf Konuşma Kazanımları

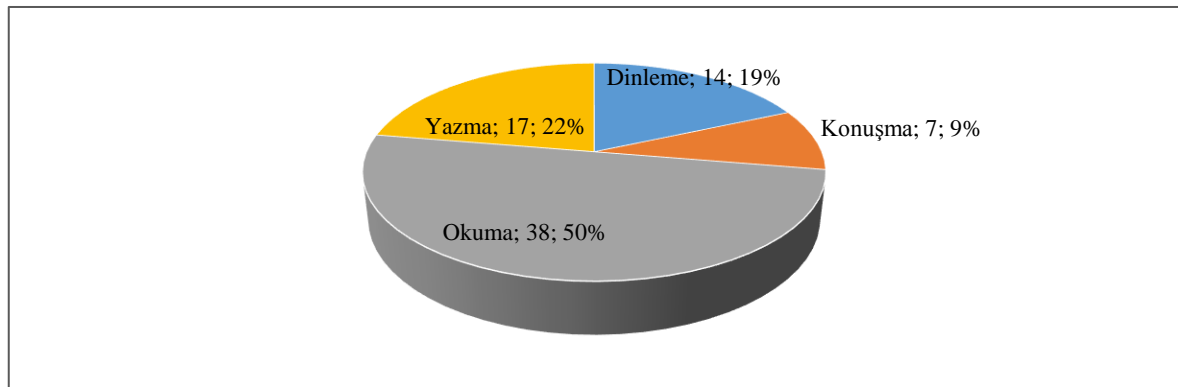
<i>T.7.2. KONUŞMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.7.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.</i>
<i>Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanarak sunu hazırlamaları sağlanır.</i>
<i>T.7.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.</i>
<i>T.7.2.3. Konuşma stratejilerini uygular.</i>
<i>Katımlı, yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.7.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.7.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.</i>
<i>T.7.2.6. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.</i>
<i>Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.</i>
<i>T.7.2.7. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>

Tablo 13. Türkçe Dersi 7. Sınıf Okuma Kazanımları

<i>T.7.3. OKUMA KAZANIMLARI</i>
<i>T. Aktıcı Okuma</i>
<i>T.7.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.</i>
<i>T.7.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.</i>
<i>Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebi değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.</i>
<i>T.7.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.</i>
<i>T.7.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.</i>
<i>Göz atarak, özetleyerek, not alarak, işaretleyerek ve tartışarak okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanır.</i>
<i>Söz Varlığı</i>
<i>T.7.3.5. Bağlamdan hareketle bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.</i>
<i>a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.</i>
<i>T.7.3.6. Deyim ve atasözlerinin metne katkısını belirler.</i>
<i>T.7.3.7. Metni oluşturan unsurlar arasındaki geçiş ve bağlantı ifadelerinin anlama olan katkısını değerlendirir.</i>
<i>Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadeleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.8. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.</i>
<i>Kişileştirme (teşhis), konuşurma (intak), karşıtlık (tezat) ve abartma (mübalağa) söz sanatları verilir.</i>
<i>T.7.3.9. Çekim eklerinin işlevlerini ayırt eder.</i>
<i>a) Fiil çekim ekleri (kip ve kişi ekleri) üzerinde durulur.</i>
<i>b) Fiillerde anlam kayması konusu üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.10. Basit, türemiş ve birleşik fiilleri ayırt eder.</i>
<i>T.7.3.11. Zarfların metnin anlamına olan katkısını açıklar.</i>
<i>T.7.3.12. Fiillerin anlam özelliklerini fark eder.</i>
<i>İş (kılış), oluş ve durum fiillerinin anlam özellikleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.13. Anlatım bozukluklarını tespit eder.</i>
<i>Anlam yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.</i>
<i>Anlama</i>
<i>T.7.3.14. Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.</i>
<i>T.7.3.15. Okuduklarını özetler.</i>
<i>T.7.3.16. Metnin konusunu belirler.</i>
<i>T.7.3.17. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.</i>
<i>T.7.3.18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.</i>
<i>T.7.3.19. Metinle ilgili soruları cevaplar.</i>
<i>Metin içi ve metin dışı anlam ilişkileri kurulur.</i>
<i>T.7.3.20. Metinle ilgili sorular sorar.</i>
<i>T.7.3.21. Metindeki hikâye unsurlarını belirler.</i>
<i>Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.22. Metnin içeriğini yorumlar.</i>
<i>a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.</i>
<i>b) Metindeki öznal ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır.</i>
<i>c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.</i>
<i>T.7.3.23. Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.</i>
<i>T.7.3.24. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.</i>
<i>T.7.3.25. Metinler arasında karşılaştırma yapar.</i>
<i>Bakış açısı ve mesajlar karşılaştırılır.</i>
<i>T.7.3.26. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.</i>
<i>T.7.3.27. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.</i>
<i>Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.</i>
<i>T.7.3.28. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</i>
<i>Metinlerdeki neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, duygu belirten ifadeler ve abartma üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.29. Metin türlerini ayırt eder.</i>
<i>a) Söyleşi, biyografi, otobiyografi, günlük türleri üzerinde durulur.</i>
<i>b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.</i>
<i>T.7.3.30. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.</i>
<i>a) Duvar yazısı ve karikatürlerin incelenmesi ve bunlarla ilgili görüş bildirilmesi sağlanır.</i>
<i>b) Haber/bilgiyi görsel yoruncuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.</i>
<i>T.7.3.31. Medya metinlerini değerlendirir.</i>
<i>İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.</i>
<i>T.7.3.32. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.7.3.33. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.</i>
<i>a) İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.</i>
<i>b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.</i>
<i>T.7.3.34. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.</i>
<i>T.7.3.35. Metinlerin yazılı hâli ile medya sunumlarını karşılaştırır.</i>
<i>a) Hikâye, masal, fıkra gibi metinlerin; çizgi film, animasyon gibi medya sunumları ile karşılaştırması sağlanır.</i>
<i>b) Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönlerinden karşılaştırılması sağlanır.</i>
<i>T.7.3.36. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.</i>
<i>T.7.3.37. Metinde kullanılan düşüncüyü geliştirme yollarını belirler.</i>
<i>T.7.3.38. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.</i>
<i>Talimatnamelerin okunması sağlanır.</i>

Tablo 14. Türkçe Dersi 7. Sınıf Yazma Kazanımları

<i>T.7.4. YAZMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.7.4.1. Şiir yazar.</i>
<i>T.7.4.2. Bilgilendirici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinde yazacaklarını belirleyerek bir metin taslağı oluşturmaları, düşünceyi geliştirme yollarını kullanmaları, yazılı ve çoklu medya kaynaklarından görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.</i>
<i>T.7.4.3. Hikâye edici metin yazar.</i>
<i>a) Öğrencilerin zaman, mekân, şahıs ve olay unsurlarını belirleyerek hikâyenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerinin taslağını oluşturmaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrencilerin yazım kılavuzundan yararlanmaları ve yeni öğrendiği kelimeleri kullanmaları teşvik edilir.</i>
<i>T.7.4.4. Yazma stratejilerini uygular.</i>
<i>Not alma, özet çıkarma, serbest, kontrollü, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden hareketle yazma ve duyulardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.7.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.</i>
<i>T.7.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.</i>
<i>T.7.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.</i>
<i>T.7.4.8. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.</i>
<i>T.7.4.9. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>
<i>T.7.4.10. Formları yönergelerine uygun doldurur.</i>
<i>T.7.4.11. Kısa metinler yazar.</i>
<i>Haber metni ve/veya anı yazmaya teşvik edilir.</i>
<i>T.7.4.12. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.</i>
<i>T.7.4.13. Ek fiili işlevlerine uygun olarak kullanır.</i>
<i>T.7.4.14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.</i>
<i>a) Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.</i>
<i>b) Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.</i>
<i>T.7.4.15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.</i>
<i>Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerini kullanmaları sağlanır.</i>
<i>T.7.4.16. Yazdıklarını düzenler.</i>
<i>a) Anlama dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.</i>
<i>b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.</i>
<i>T.7.4.17. Yazdıklarını paylaşır.</i>
<i>Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.</i>

Şekil 5. 7. Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdeler dağılımları

Dil becerilerine göre kazanımların büyük çoğunluğu beşinci ve altıncı sınıflarda olduğu gibi yine okuma becerisine (n= 38; %50) ayrılmıştır. Altıncı sınıftan itibaren azalmaya başlayan konuşma becerisi alanındaki kazanım sayısı yedinci sınıfta da yine 7 adet olarak kalmıştır. Dinleme ve yazma alanındaki kazanım sayıları korunmuştur.

2.4.4. 8. Sınıf Türkçe Öğretim Programı Kazanımları

Sekizinci sınıf Türkçe dersi için dinleme, konuşma, okuma ve yazma olmak üzere dört beceri alanında toplam 76 kazanım belirlenmiştir (MEB, 2018: 48-51):

Tablo 15. Türkçe Dersi 8. Sınıf Dinleme/İzleme Kazanımları

<i>T.8.1. DİNLEME/İZLEME KAZANIMLARI</i>
<i>T.8.1.1. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen olayların gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulunur.</i>
<i>T.8.1.2. Dinlediklerinde/izlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder. Öğrencilerin kelime anlamlarına yönelik tahminleri ile sözlük anlamlarını karşılaştırmaları sağlanır.</i>
<i>T.8.1.3. Dinlediklerini/izlediklerini özetler.</i>
<i>T.8.1.4. Dinledikleri/izlediklerine yönelik sorulara cevap verir.</i>
<i>T.8.1.5. Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu tespit eder.</i>
<i>T.8.1.6. Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu tespit eder.</i>
<i>T.8.1.7. Dinlediklerine/izlediklerine yönelik farklı başlıklar önerir.</i>
<i>T.8.1.8. Dinlediği/izlediği hikâye edici metinleri canlandırır.</i>
<i>T.8.1.9. Dinlediklerinde/izlediklerinde tutarlılığı sorgular.</i>
<i>T.8.1.10. Dinledikleriyle/izledikleriyle ilgili görüşlerini bildirir.</i>
<i>T.8.1.11. Dinledikleri/izledikleri medya metinlerini değerlendirir. Medya metinlerinin amacını ve kaynağını sorgulamaları sağlanır.</i>
<i>T.8.1.12. Dinlediklerinde/izlediklerinde başvurulan düşünceyi geliştirme yollarını tespit eder. Düşünceyi geliştirme yollarından örneklendirme, tanık gösterme ve sayısal verilerden yararlanma belirlenir.</i>
<i>T.8.1.13. Konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını kavrar.</i>
<i>T.8.1.14. Dinleme stratejilerini uygular. Seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak, not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri uygulamaları sağlanır.</i>

Tablo 16. Türkçe Dersi 8. Sınıf Konuşma Kazanımları

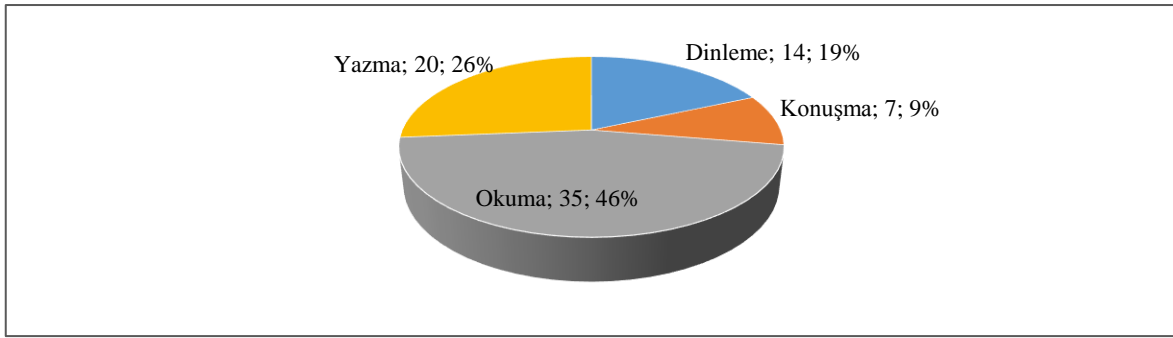
<i>T.8.2. KONUŞMA KAZANIMLARI</i>
<i>T.8.2.1. Hazırlıklı konuşma yapar.</i>
<i>a) Öğrencilerin düşüncelerini mantıksal bir bütünlük içinde sunmaları, görsel, işitsel vb. destekleyici materyaller kullanmaları, sunu hazırlamaları sağlanır.</i>
<i>b) Öğrenciler araştırma sonuçlarını sempozyum, panel, forum vb. ortamlarda sunmaya teşvik edilir.</i>
<i>T.8.2.2. Hazırlıksız konuşma yapar.</i>
<i>T.8.2.3. Konuşma stratejilerini uygular. Yaratıcı, güdümlü, empati kurma, tartışma, ikna etme ve eleştirel konuşma gibi yöntem ve tekniklerinin kullanılması sağlanır.</i>
<i>T.8.2.4. Konuşmalarında beden dilini etkili bir şekilde kullanır.</i>
<i>T.8.2.5. Kelimeleri anlamlarına uygun kullanır.</i>
<i>T.8.2.6. Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.</i>
<i>T.8.2.7. Konuşmalarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.</i>

Tablo 17. Türkçe Dersi 8. Sınıf Okuma Kazanımları

T.8.3. OKUMA KAZANIMLARI
Aktıcı Okuma
T.8.3.1. Noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli ve sessiz okur.
T.8.3.2. Metni türün özelliklerine uygun biçimde okur.
Öğrencilerin seviyelerine uygun, edebî değeri olan şiirleri ve kısa yazıları türünün özelliğine göre okumaları ve ezberlemeleri sağlanır.
T.8.3.3. Farklı yazı karakterleri ile yazılmış yazıları okur.
T.8.3.4. Okuma stratejilerini kullanır.
Göz atarak, özetleyerek, not alarak, tartışarak ve eleştirerek okuma gibi yöntem ve teknikleri kullanmalarını sağlanır.
Söz Varlığı
T.8.3.5. Bağlamdan yararlanarak bilmediği kelime ve kelime gruplarının anlamını tahmin eder.
a) Öğrencilerin tahmin ettikleri kelime ve kelime gruplarını öğrenmek için sözlük, atasözleri ve deyimler sözlüğü vb. araçları kullanmalarını sağlanır.
b) Öğrencinin öğrendiği kelime ve kelime gruplarından sözlük oluşturması teşvik edilir.
T.8.3.6. Deyim, atasözü ve özdeyişlerin metne katkısını belirler.
T.8.3.7. Metindeki söz sanatlarını tespit eder.
Benzetme (teşbih), kişileştirme (teşhis), konuşturma (intak) ve karşıtlık (tezat), abartma (mübalağa) söz sanatlarının belirlenmesi sağlanır.
T.8.3.8. Metindeki anlatım bozukluklarını belirler.
Dil bilgisi yönünden anlatım bozuklukları üzerinde durulur.
T.8.3.9. Fiilimsilerin cümledeki işlevlerini kavrar.
Fiilimsilerin türleri fark ettirilir. Ekler ezberletilmez.
T.8.3.10. Geçiş ve bağlantı ifadelerinin metnin anlamına olan katkısını değerlendirir.
Çysaki, başka bir deyişle, özellikle, kısaca, böylece, ilk olarak ve son olarak ifadeleri üzerinde durulur.
T.8.3.11. Metindeki anlatım biçimlerini belirler.
Anlama
T.8.3.12. Görsel ve başlıktan hareketle okuyacağı metnin konusunu tahmin eder.
T.8.3.13. Okuduklarını özetler.
T.8.3.14. Metinle ilgili soruları cevaplar.
Metin içi ve metin dışı anlam ilişkisi kurulur.
T.8.3.15. Metinle ilgili sorular sorar.
T.8.3.16. Metnin konusunu belirler.
T.8.3.17. Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
T.8.3.18. Metindeki yardımcı fikirleri belirler.
T.8.3.19. Metnin içeriğine uygun başlık/başlıklar belirler.
T.8.3.20. Okuduğu metinlerdeki hikâye unsurlarını belirler.
Olay örgüsü, mekân, zaman, şahıs ve varlık kadrosu, anlatıcı üzerinde durulur.
T.8.3.21. Metnin içeriğini yorumlar.
a) Yazarın olaylara bakış açısının tespit edilmesi sağlanır.
b) Metindeki özne ve nesnel yaklaşımların tespit edilmesi sağlanır.
c) Metindeki örnek ve ayrıntılara atıf yapılması sağlanır.
T.8.3.22. Metinde ele alınan sorunlara farklı çözümler üretir.
T.8.3.23. Metinler arasında karşılaştırma yapar.
Aynı metnin çeviri, farklı baskı vb. özellikleri itibarıyla karşılaştırılması sağlanır.
T.8.3.24. Metindeki gerçek ve kurgusal unsurları ayırt eder.
T.8.3.25. Okudukları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.
Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul, karşılaştırma, benzetme, örneklendirme, abartma, nesnel, öznel ve duygu belirten ifadeler üzerinde durulur.
T.8.3.26. Metin türlerini ayırt eder.
a) Fıkra (köşe yazısı), makale, deneme, roman, destan türleri üzerinde durulur.
b) Metin türlerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmemelidir.
T.8.3.27. Görsellerle ilgili soruları cevaplar.
a) Çizgi roman ve karikatürleri yorumlayarak görüşlerini bildirmeleri sağlanır.
b) Haberi/bilgiyi görsel yorumcuların nasıl ilettikleri üzerinde durulur.
T.8.3.28. Metinde önemli noktaların vurgulanış biçimlerini kavrar.
Altını çizmenin, koyu veya italik yazmanın, renklendirmenin, farklı punto veya font kullanmanın işlevi vurgulanır.
T.8.3.29. Medya metinlerini analiz eder.
Medya metinlerinin amaçlarının (kültür aktarma, olay yorumlama, bilgilendirme, eğlendirme, ikna etme) belirlenmesi sağlanır.
T.8.3.30. Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.
T.8.3.31. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.
a) Blog ve şahsi internet sayfalarındaki bilgilerin güvenilirliği konusunda çalışmalar yapılır.
b) Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak "edu" ve "gov" uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.
T.8.3.32. Grafik, tablo ve çizelgeyle sunulan bilgileri yorumlar.
T.8.3.33. Edebi eserini yazılı metni ile medya sunumunu karşılaştırır.
Kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönünden karşılaştırılması sağlanır.
T.8.3.34. Okuduklarında kullanılan düşüncüyü geliştirme yollarını belirler.
T.8.3.35. Metindeki iş ve işlem basamaklarını kavrar.
Kullanım kılavuzları incelenir.

Tablo 18. Türkçe Dersi 8. Sınıf Yazma Kazanımları

T.8.4. YAZMA KAZANIMLARI*T.8.4.1. Şiir yazar.**T.8.4.2. Bilgilendirici metin yazar.**a) Öğrencilerin belirledikleri bir konu ve ana fikir etrafında giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşan bir metin taslağı oluşturmaları, gelişme bölümünde düşünceyi geliştirme yollarını kullanarak görüşlerini ifade etmeleri, görüşlerini destekleyecek kanıtlar sunmaları, sonuç bölümünde ise görüşlerini sonuca bağlamaları sağlanır.**b) Öğrenciler günlük hayattan örnekler vermeye teşvik edilir.**T.8.4.3. Hikâye edici metin yazar.**a) Öğrencilerin anlatımın türü ve konusuna göre gerçekçi veya hayalî öğeleri tasarlamaları, uyumlu bir zaman ve mekân kurgusu yapmaları, serim, düğüm ve çözüm bölümlerine yer vermeleri sağlanır.**b) Öğrenciler yazım kılavuzundan yararlanmaya, günlük hayattan örnekler vermeye yönlendirilir.**T.8.4.4. Yazma stratejilerini uygular.**Not alma, özet çıkarma, eleştirel, yaratıcı, serbest, kelime ve kavram havuzundan seçerek yazma, bir metinden ve duylardan hareketle yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılması sağlanır.**T.8.4.5. Anlatımı desteklemek için grafik ve tablo kullanır.**T.8.4.6. Bir işi işlem basamaklarına göre yazar.**T.8.4.7. Yazılarını zenginleştirmek için atasözleri, deyimler ve özdeyişler kullanır.**T.8.4.8. Yazılarında mizahi öğeler kullanır.**T.8.4.9. Yazılarında anlatım biçimlerini kullanır.**T.8.4.10. Yazdıklarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullanır.**T.8.4.11. Formları yönergelerine uygun doldurur.**T.8.4.12. Kısa metinler yazar.**Haber metni, günlük ve anı yazmaya teşvik edilir.**T.8.4.13. Yazdıklarının içeriğine uygun başlık belirler.**T.8.4.14. Araştırmalarının sonuçlarını yazılı olarak sunar.**a) Öğrencilerin taslak hazırlamaları, taslaklarında giriş, gelişme, sonuç bölümlerine yer vermeleri sağlanır.**b) Kaynak gösterme hakkında bilgi verilir.**T.8.4.15. Yazılarında uygun geçiş ve bağlantı ifadelerini kullanır.**Oysaki, başka bir deyişle, özellikle, ilk olarak ve son olarak ifadelerinin kullanılması sağlanır.**T.8.4.16. Yazdıklarını düzenler.**a) Dil bilgisine dayalı anlatım bozuklukları bakımından yazdıklarını gözden geçirmesi ve düzeltmesi sağlanır.**b) Metinde yer alan yazım ve noktalama kuralları ile sınırlı tutulur.**T.8.4.17. Yazdıklarını paylaşır.**Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.**T.8.4.18. Cümlelerin öğelerini ayırt eder.**T.8.4.19. Cümle türlerini tanıır.**Kavramsal tanımlamalara girilmez.**T.8.4.20. Fiillerin çatı özelliklerinin anlama olan katkısını kavrar.**Kavram tanımlarına girilmeden anlamsal farklılıklara değinilir."*

Şekil 6. 8. *Sınıf Türkçe dersi dil becerilerine göre kazanım yüzdelik dağılımları*

Kazanımların dil becerilerine göre oranları diğer sınıflara göre dinleme, konuşma ve okumada kısmen korunurken, yazma becerisi alanındaki kazanımlar artırılmıştır. Okuma becerisinde kazanım oranı beşinci sınıfa göre yüksek tutulurken, altıncı ve yedinci sınıfa göre düşürülmüştür.

Her sınıfın kendi gelişim seviyesine göre kazanımların tema ve uygulama biçimleri değişse de program yaklaşımının sarmal olması nedeniyle kazanımların her biri bir diğeriyle birlikte değerlendirilmektedir.

2.5. Ders Kitaplarının Programdaki Yeri

Ders kitapları öğretim programlarının uygulanması sürecinde içerik bileşeninin somut bir göstergesidir. İlk zamanlar sadece bilgidan ibaret olan ders kitapları daimici ve esasici bir bakışla hazırlanmışlardı. Bu nedenle öğrencilerin gelişimsel özellikleri, ihtiyaçları ya da bireysel farklılıkları, öğretim ortamının özellikleri fazla dikkate alınmamıştı ve pedagojik niteliklerden de uzaktı. Programlarda yaşanan değişim sürecinin 2000 yılından itibaren Türkçe öğretim programlarındaki yaklaşım ve felsefenin de değişmesiyle birlikte özellikle 2004 yılından itibaren dil becerilerinin birbirinden farklı şekilde programlarda yer almasının gerekliliği düşünülmüştür (Payza, 2015).

Eski programlarda genelde bilgi yükü fazla iken ve dil becerileri ayrı bir ders olarak verilirken, yeni programlarda aynı ders içerisinde birbiriyle ilişkilendirilmiş olarak verilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla kazanımların doğrudan bir ders öğretimi şekliyle kazandırılması yerine, yapılandırmacı bir yaklaşımla etkinlikler üzerinden kazandırılması benimsenmiştir (Aytaş, 2006). Dersin bu şekilde programlanmasındaki amaç öğrenilen her bir bilginin diğer bilgilerle ilişkilendirilebilmesi ve faydasının anlaşılacak bütüncül bir

bakış açısının kazanılmasıdır. Yeni programlarda aynı temada farklı metinlerle karşılaşmak mümkündür bu da öğrencilerin pek çok yönden gelişmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle yeni programlara göre hazırlanan ders kitaplarındaki metinler sadece bilgi verici değil öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırıcı, motive edici, yönlendirici ve sınıf içi etkinliklere teşvik edici niteliktedirler (Coşkun, 2007). Bu açıdan bakıldığında ders kitapları ve içerdikleri metinler, programlardaki kazanımların sağlanmasına yardımcı olan birer materyal, öğretmen ve öğrenciye kılavuzluk eden birer araç durumundadırlar.

2.5.1. Ders Kitaplarının Amacı ve Önemi

Öğretim sürecinin önemli bir materyali olan ders kitapları öğretmen ve öğrenciler için birer yardımcı kılavuzdur. Bir yandan içerdiği bilgiler, diğer yandan ise yönlendirici özellikleri nedeniyle öğrenme etkinliğinin somut birer göstergesidir. Eskiden beri bu nedenle rolünü ve önemini koruyan ders kitapları öğretim programının da somutlaşmış halidir (Kılıç ve Seven, 2007).

Bu nedenle eğitim sistemindeki önemi hep devam etmiştir. Tarihten günümüze kadar ders kitaplarının ne kadar da değerli olduğu ve özenle saklanması gereken maddi unsurlar olduğu hemen her kültürde göze çarpmaktadır. Ders kitabının ister eski geleneksel değeri, isterse yeni kılavuzluk rolü olsun, günümüzde her eğitim sisteminde aktif olarak kullanılan bir araçtır. Bu rolüyle ders kitapları eğitim ve öğretimin sistematik yürütülmesini sağlarlar (Özmen, 2006). Bir ders kitabı öğretim programı ile içeriğin eşgüdümü ile ilerlemesine aracılık etmektedir.

Özellikle günümüz program anlayışı dikkate alındığında ders kitaplarının daha fazla pedagojik nitelik kazandığı, öğretmen ve öğrenciye kılavuzluk ettiği düşünülürse, bu rolü daha da belirginleşmektedir. 2004 programlarıyla başlayan ve günümüz yeni programlarında da değişmeyen yeniden yapılandırmacı, bütüncül ve tematik bakış bilhassa Türkçe ders kitaplarının dil becerilerinin geliştirilmesi aracı olduğunu gösterir (Kılıç ve Seven, 2004). Türkçe ders kitaplarının, içerdiği okuma metinleriyle farklı dil becerilerine yönelik bilgi ve kültür aktarımında değer kazandırıcı rolü asla göz ardı edilemez.

İlköğretim kademesi öğretim programında diğer dil becerilerine nazaran okuma becerisi alanında daha fazla kazanım belirtilmesi, metinler yoluyla değerlerin aktarılmasının önerilmesi ders kitaplarını eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası kılmaktadır. Bu nedenle

ders kitabı bir yandan neyin ne şekilde ve ne kadar öğrenileceğine ışık tutarken, diğer yandan bilginin tekrarlanması, geriye dönük olarak denetlenmesi ve geleceğin de planlanmasına yardımcı olmaktadır (Demiryöney, 1996). Bu haliyle bir ders kitabı öğretmenle öğrenci arasında, programla eğitim-öğretim süreci arasında, okul ile veli arasında, toplum ile okul arasında sıkı bir köprü görevi üstlenmektedir (Küçükahmet, 2011). Bir yönüyle ders kitapları bireysel ve kendi kendine öğrenme süreçlerinin önemli ve vazgeçilmez bir materyalidir. Her veli çocuğunun öğrenme sürecine yardımcı olmalıdır. Ders kitapları bu süreçte veli için hem bir kılavuz hem de bilgi kaynağıdır. Aynı önem bir ders öğretmeni için de geçerlidir. Her öğretmen ne öğrettiğini ve ne öğreteceğini hem planlar hem ölçmek ister hem de yeniden yapılandırır. Ders kitabı bu konuda bir müracaat noktasıdır. Öğretim sürecinin belirli bir zaman aralığında yürütülüyor olması öğretmenin öğretim etkinliklerinin kapsam ve boyutunu bilmesini gerektirir. Belirli bir kademe ve sınıfta öğretimin ne yoğunlukta ve zaman aralığında yapılacak olması, öğretimin içeriğini somut olarak bilmeyi, zaman zaman konuların yerlerinin değiştirilmesini, süre ve etkinliklerin ayarlanmasını gerekli kılar. Bu nedenlerden dolayı bir ders kitabı ders öğretmeni için en sağlam dayanak ve kaynak niteliği taşır (Kılıç ve Seven, 2007). Aynı zamanda bir öğrenci için okuyarak öğrenme materyali, bilgi tekrarı ya da gelecek konulardan ve etkinliklerden haberdar olmasının tek aracı ders kitaplarıdır. Her öğrencinin dersten önce hazırlanması, dersten sonra tekrar etmesi ve gelecek konular hakkında bilgi sahibi olması öğrenme sürecine motive olmasını artırır.

Ders kitaplarının tekrarlı ya da farklı örnekle, yazılı bilgi sunma özellikleri sayesinde öğrenci; metin, grafik, resim, açıklama, etkinlik, alıştırmaya ve örnek olmak üzere bilgiye farklı formatlarda erişim imkanı bulur. Her bir bilgiyi sınırsız zaman aralığında eşleştirme, karşılaştırma, tekrar etme imkanını ders kitabı sayesinde bulur. İyi hazırlanmış bir ders kitabı, öğrenci için aynı zamanda söz ve ifade zenginliği, düzgün düşünme becerilerini edinme aracıdır.

Tüm bu olumlu özelliklerine rağmen her ders kitabı öğretim sürecinin sadece bir materyalidir ama asla esas kaynağı ve vazgeçilmez bir unsur değildir (Ceyhan ve Yiğit, 2004). Arı (2011) tarafından yapılan bir araştırmaya göre Türkiye’de ilköğretim sürecinde Türkçe derslerinde kullanılan en önemli öğretim materyali, ders kitabıdır. Aynı konuda araştırma yürüten Özbay (2003), Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmının derslerini

kitaba bağılı olarak işlediklerini tespit etmiştir. Türkçe dersi öğrencinin yalnız dil becerisinin kazandırılmasını değil, düşünme, sorgulama, eleştirme, ilişkilendirme, sınıflama gibi üst bilişsel becerilerin de gelişmesini sağlayan bir ders olduğu için, ders kitaplarındaki okuma metinleri bu konuda önemli birer materyal niteliğindedirler.

2.5.2. Ders Kitaplarının Seçimi ve Hazırlanması

Ders kitaplarının eğitim ve öğretimin bir parçası olması kitapların belirli ölçü ve niteliklere sahip olmasını, bunun irade sahibi bir kurum tarafından gözetilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle eskiden beri ders kitaplarının belirlenmesi ve bu niteliklerinin neler olması gerektiği Milli Eğitim Bakanlığının görevidir. Bakanlık bu görevini 1739 sayılı Temel Eğitim Kanununun 53. Maddesi uyarınca yürütmektedir. Görevi arasında kitapların hazırlanması, kriterlerinin, fiyat ve biçiminin belirlenmesi, ne kadar süreliğine kullanılacağı ve ne zaman değiştirileceğinin belirlenmesi yer almaktadır. Bakanlık her ne kadar kendisi ders kitaplarının hazırlanması, basımı, yayınlanması ve dağıtımıyla ilgilenirse de kitapların zengin niteliklerde olması ve tercihlere fırsat verilmesi amacıyla farklı yollardan da elde edilmesine izin vermektedir (Tosunoğlu ve ark, 2001). Bu nedenle kitaplar halen yürürlükte olan 29-05-1995 tarihinde Resmi Gazetede 22297 sayısıyla yayınlanan yönetmeliğine göre şu farklı kaynaklardan temin edilebilmektedir (TTKB):

1. Yarışma,
2. Sipariş,
3. Satın alma,
4. Yazdırma,
5. Özel kesimce hazırlama.

Özellikle program geliştirme çalışmalarının hızlanması, öğrenci özelliklerinin ön plana çıkması ve yeniden yapılandırmacı bakışın yaygınlaşması nedeniyle son yıllarda yazdırma ve özel kesimce hazırlama yoluyla hazırlanmaktadır. Kitapların kimler tarafından hazırlanacağı konusunda TTKB yazar, görsel tasarımcı, Türk dili uzmanı, öğretim programı geliştirme alanında uzman, rehberlikçi, ölçme ve değerlendirme uzmanlarından oluşan bir heyetin görev almasının gerekliliğini belirtmektedir (TTKB). Kitapların bir ders kitabı niteliğinde olması için içeriğin öğrenmeye yardımcı, öğretici; dili ve anlatım üslubu, öğrenmeyi ölçüp değerlendirmeye yardımcı olan; biçimsel yöntem tasarım ve sayfa düzeninin belirli niteliklerde olması istenmektedir.

2.5.3. Ders Kitaplarının İncelenme (Seçim) Kriterleri

Ders kitaplarının seçimleri veya tavsiye edilmek üzere incelenmesi başlangıçta belirlenen kriterlere uygunluğu bakımındandır. Nasıl ki ders kitaplarının hazırlanmasında hem nitelik hem de kimler tarafından hazırlanacağıyla ilgili kriterler varsa, aynı kriterler ders kitaplarının incelenmesi için de geçerlidir. İlgili yönetmeliğin 19. maddesinde öncelikle şu kriterler belirtilmektedir (TTKB):

- İçeriğin Anayasa ve kanunlara uygunluğu*
- İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği*
- İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği*
- Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu.*
- z- Kitaplar için bu fıkranın (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde ifade edilen kriterlere ek olarak, zenginleştirilmiş içeriklerin kazanımları desteklemesi ve kazanımlara uygunluğu bakımından da değerlendirme yapılır.*

Tablo 19. TTKB'nın Ders Kitaplarını Değerlendirme Ölçütleri

Değerlendirme Kriteri	0 (iyi değil)	2 (iyi)	3 (çok iyi)
A) İçeriğin Anayasa ve kanunlara uygunluğu	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık teşkil eden içerik ve öğeler var. İnsan haklarına aykırı ayrımcılık ve önyargı niteliği taşıyan ifadeler var	Anayasa, kanunlar ve ilgili diğer mevzuata açıkça muhalefet ve aykırılık olmamakla birlikte, eşitlik, insan hakları ve toplumsal kesimleri temsil açısından iyileştirilebilir.	Eşitlik ilkesine uygun, temel insan hak ve özgürlüklerini destekleyen, toplumsal kesimleri eşit ve önyargısız olarak temsil eden bir yaklaşım var
B) İçeriğin bilimsel olarak yeterliliği	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgiler var. İçerik bilimsel olarak genel kabul gören kaynaklara dayalı değil. Görüş kanaat ile bilimsel bilgi ayrımı yapılmamış	Bilimsel olarak yanlış ve hatalı bilgi bulunmamasıyla birlikte, bilimsel içerik geliştirilebilir, içeriğin oluşturulmasında öncelikli ve önemli bazı kaynaklardan yararlanılabilir	Bilimsel olarak hatalıya da eksik bilgi yoktur. İçerik önemli ve öncelikli kaynaklara dayandırılarak oluşturulmuş.
C) İçeriğin eğitim ve öğretim programının kazanımlarını gerçekleştirme yeterliliği	En az bir kazanım tamamıyla karşılanmamış ve/veya birden fazla kazanımda telafi edilemeyecek derecede eksik/hatalı /yanlış içerik var.	Tüm kazanımlar karşılanmış olmakla birlikte, bazı kazanımlarda telafi edilebilir, düzeltilebilir nitelikte iyileştirme ihtiyacı var.	Tüm kazanımlar eksiksiz olarak karşılanmış
D) Görsel tasarımın ve içerik tasarımının, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte olması ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygunluğu	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun değildir. Tasarımda özgünlük yoktur. Örneğin internet ya da başka kaynaklardan kes yapıştır niteliğinde görseller kullanılmış.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun olmakla birlikte, bazı tasarım öğelerinin geliştirilmesi gerekir.	Görsel tasarım ve içerik tasarımı öğrenmeyi destekleyecek nitelikte, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun ve eksiksiz olarak düzenlenmiş

Kaynak: TTKB Yönetmeliği

Bu kriterlere göre uygun olduğuna karar verilen her kitap beş yıllığına geçerlilik kazanır. Sürenin sona ermesi durumunda uzatma olmaz. Yalnız alanda hazır kitabın bulunmaması veya kitaba ihtiyaç duyulması halinde ilgili birim ya da eser sahiplerinin müracaatı ile eser tekrar kurul tarafından incelenir ve gerekli görülürse uzatılır.

2.6. Türkçe Ders Kitaplarında Öğretim Materyali Olarak Metinler

Ders kitaplarının eski sadece bilgi yüklü kaynaklar olması niteliğinden çıkartılıp tematik bakışla yeniden yapılandırılması sonucunda metinler ayrı bir değer kazanmıştır. Sadece birer okuma metni olmasının dışında, her bir metin değerler eğitimi bakımından çatı özelliği taşıırken, aynı zamanda aktardığı konu ve metin kurgusu bakımından öğrencilerin söz zenginliğine, düşünme becerilerine ve gelişimsel özelliklerine katkı sağlayıcı olarak tercih edilirler. Metinler Türkçe dersi boyunca elde edilmesi gereken tüm kazanımların bütüncül anlayışla metin yoluyla kazandırılmasına yardımcı olmaktadır. Öğrenciyi sıkıcı ders ortamından uzaklaştırıp gerçek bir kurguyla buluşturan metinler aynı zamana düşünme, yazma, konuşma becerilerini de desteklemektedir. Bu nedenle bakanlık öğretim programında metinlerin bilhassa hangi temalarda hazırlanması gerektiğini belirlemiştir.

2.6.1. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Tema Çeşitleri

MEB (2018) Türkçe dersi öğretim programında metinlerin hangi temalarda hazırlanması gerektiğini belirlerken hem ülkenin vazgeçilmez ve stratejik bakış hem de gençliğin eğitiminde öncelikli temalar ön plana çıkmaktadır. Bakanlığın Türkçe ders kitaplarında yer almasını öngördüğü tema sayısı 8'dir (MEB, 2018: 16).

2.6.1.1. Zorunlu temalar

Türkçe dersi kitaplarında yer alması öngörülen temalardan “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk” temaları her sınıfta zorunlu temalar olarak belirlenmiştir.

Tablo 20. Türkçe Dersi Zorunlu Temalar ve Konuları

TEMALAR	KONU ÖRNEKLERİ
ERDEMLER	ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ	aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, milli bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihi mekânlar, tarihi şahsiyetler, tarihi eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK	15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, milli egemenlik, milli irade, milli kimlik, milli mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.

Kaynak: MEB, 2018: 16

Bu temalar her sınıf için zorunludur. Bu temaların zorunlu olmasında devletin ve Türk toplumunun varlığını devam ettirecek ve geleceğini güvence altına alacak nitelikte olmaları önemli rol oynamaktadır. Metinlerin bu temalara göre hazırlanması gerekmektedir. Bu temalardan başka 5 tema daha seçimlik temalar arasından seçilmek üzere zorunlu görülmüştür. Hangi tema olacağı ise yazar ve yayınevi tercihine bırakılmıştır. Böylece her sınıfta toplamda 8 tema zorunluluğu vardır.

2.6.1.2. Seçmeli temalar

Zorunlu temalar arasında yer alması gereken ve ayrıca serbest nitelikte olabilecek temaların çeşitlendirilmesi amacıyla bakanlık 13 ayrı tema daha geliştirmiştir (MEB, 2018: 16-17). Bu temalar; birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor, zaman ve mekan, duygular, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık, çocuk dünyası.

Kitaplarda, tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3'ü okuma 1'i dinleme/izleme metnidir. Kitap bütününde toplamda, 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır.

Tablo 21. Türkçe Dersi Seçmeli Temalar ve Konuları

TEMALAR	KONU ÖRNEKLERİ
BİREY VE TOPLUM	ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
OKUMA KÜLTÜRÜ	bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.
İLETİŞİM	aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER	bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.
KİŞİSEL GELİŞİM	başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.
BİLİM VE TEKNOLOJİ	bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.
SAĞLIK VE SPOR	adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.
ZAMAN VE MEKÂN	çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.
DUYGULAR	bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.
DOĞA VE EVREN	bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.
SANAT	afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.
VATANDAŞLIK	adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.
ÇOCUK DÜNYASI	çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

Kaynak: MEB, 2018: 16-17

Bu temalardan beşi zorunlu tema olarak seçilebilirken, diğer sekizi yine yayınevi tercihinin bırakılarak serbest tema kategorisinde yer alabilir. Bu temalar oluşturulurken toplumsal gelişim, bireysel gelişim ve ihtiyaçlar, teknoloji, iletişim süreci ve mesleki eğilimler de dikkate alınmıştır. Temaların büyük çoğunluğunun seçimlik olarak ayrılmasında yapılandırmacı yaklaşımın etkisi büyüktür.

2.6.2. Türkçe Ders Kitabında Metin Türleri

Bir duygu ve düşüncüyü anlatan metinler bir dil ürünü, bir iletişim aracı olarak kendine has özellikler taşır. Metinlerdeki hiçbir cümle tesadüfen bir araya gelmiş birbirinden bağımsız düşünülebilecek yapılar değildir. Bu açılarından bakıldığında metinler, belirli bir düşüncüyü anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde tutarlı ve bağdaşıklık ölçütleriyle anlatan sözlü ya da yazılı dil ürünleridir (Onursal, 2003). Bağdaşıklık metnin yüzey yapısındaki, tutarlılık da metnin derin yapısındaki mantıksal düzen ve bağlantılarla alakalıdır.

Yazılı her dil ürünü bir metin özelliği taşısa da istenilen amaçlar için kullanılabilen bir metin olarak tanımlanamayacaktır. Bir metnin yapısal ve içerik özellikleri bakımından taşınması gereken özellikler şunlardır (Erkul, 2004: 80):

1. *Okumaya konu bir yazıyı oluşturan ses, kelime, cümle ve birbirini izleyen cümleler topluluğuyla ilgili dil düzenlemeleridir.*
2. *Anlamı zengindir ve dil birliği vardır.*
3. *Anlam bütünlüğü oluşturan metin parçacıklarının toplamıdır.*
4. *Cümlelerden oluşmayıp, onlarla şifrelendirilen, yoğun, karmaşık bir anlam ünitesidir.*
5. *Yazar tarafından bilinçli olarak yapılan bir dil düzenlemesidir.*

Metinler edebi özelliklerine göre türlerine ayrılmaktadırlar. Anı, roman, şiir, hikaye, tiyatro, makale ve fıkra birer metin türü olarak zaman içerisinde gelişmiştir. Yapısal özellikleri ve içeriklerine göre bu edebi türler belirli başlıklar altında sınıflandırılabilirler. Sınıflandırmalar türlerin özelliklerinin belirli benzerliklerine ve içeriklerinin analizlerine bağlı olarak bir araya getirilirler. Bir tasnife göre düşünce türleri, anlatım türleri ve yazışma türleri olarak üçer ayrılırlar (Hatipoğlu, 2000). Farklı bakış açıları nedeniyle sınıflandırmalar da farklılaşmaktadır.

Tablo 22. Metin Türlerinin Tasnifi

Kaynak	Tür	Alt tür
Hatipoğlu (2000)	Düşünce	makale, fıkra, deneme, eleştiri, inceleme, monografi ve biyografi, anı, gezi yazısı, söyleşi rapor, röportaj
	Anlatı	hikâye ve roman, dramatik türler
	Yazışma	mektup
Özmen (2001)	Yazınsal	Ders kitaplarındaki metinler
	Kurgusal yazınsal	öyküler, masallar, otobiyografiler, biyografiler, efsaneler, destanlar, mitolojiler, fabllar, çeşitli türde şiirler, şarkılar, fıkralar, anılar, gezi yazıları, günlükler, çeşitli türde oyunlar, denemeler
	Bilgi veren yazınsal	makaleler, eleştiri, gazetelerde ve dergi haberleri, mektuplar, köşe yazıları, röportajlar
Cemiloğlu (2001)	Olaya dayalı	hikâye roman, tiyatro, masal, efsane, destan, fabl, anı, gezi yazısı
	Düşünceye dayalı	makale, deneme, söyleşi, fıkra, eleştiri, inceleme
	Duyguya dayalı	şiir
Adalı (2003)	Kurgulayıcı	öykü, şiir, roman, oyun, senaryo vb
	Bilgilendirici	makaleler, gazete haberleri vb.
Akyol (1999)	Hikaye edici	öykü, şiir, roman, oyun, senaryo vb
	Bilgilendirici	makaleler, gazete haberleri vb.

Edebiyatın gelişmesi ve buna bağlı olarak farklı alanlarda metinlerin yazılması, metinlerin sınıflandırılması sonucunu doğurmuştur. Metinler anlatım türlerine, kullanılan dilin işlevine, yazılış amaçlarına, gerçeklikle ilişkilerine göre gruplandırılabilir.

Ders kitaplarında yer alması gereken metinler öğretim programının öngördüğü davranışları kazandırabilecek şekilde planlanmıştır. Program her sınıf düzeyinde 8 tema zorunluluğu öngörmüştür. Bu temalardan 3'ü zorunlu, 5'i seçmelidir. Her temada 4 metin, bu metinlerin de 3'ü okuma, 1'i dinleme/izleme dil becerisindedir. Eğer kitaplarda bu program dikkate alınarak metin seçimleri yapılırsa, her ders kitabında 32 adet okuma ve dinleme/izleme metni yer almış olacaktır. Buna ek olarak her kitapta 8 adet de serbest okuma metni yer almalıdır. Bununla birlikte her kitapta toplam 40 adet metin yer almış olacaktır. Bu metinlerin hangi türde ne kadar olması gerektiği programda tablo olarak belirtilmiştir. Örneğin, "Bilim ve Teknoloji" temasında bilgilendirici metin fazla yer almışsa, farklı bir temada hikaye edici veya şiir daha fazla yer alabilmektedir. Sınıflar bazında yapılan tür ve metin dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 23. Sınıf Düzeylerine Göre Metin Türlerinin Dağılımı

TÜRLER	1	2	3	4	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER								
Anı		+	+	+	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler							+	+
Blog						+	+	+
Dilekçe					+		+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)		+	+	+	+	+	+	+
e-posta			+	+	+	+	+	+
Günlük		+	+	+			+	+
Haber Metni, Reklam		+	+	+	+	+	+	+
Kartpostal		+	+	+				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)		+	+	+	+	+	+	+
Gezi Yazısı						+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi /Deneme					+	+	+	+
Mektup					+	+	+	+
Özlü Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)	+	+	+	+				
Özlü Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)					+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları				+	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİNLER								
Çizgi Roman	+	+	+	+	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+	+	+	+	+
Mizahi Fıkra	+	+	+	+	+	+	+	+
Roman				+	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+	+	+	+	+
ŞİİR								
Mani / Ninni	+	+	+	+				
Şarkı / Türkü	+	+	+	+	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+	+	+	+	+
Tekerleme / Sayışmaca / Bilmece	+	+	+	+				

Kaynak: MEB, 2018

2.6.2.1. Hikâye edici metinler ve yapısı

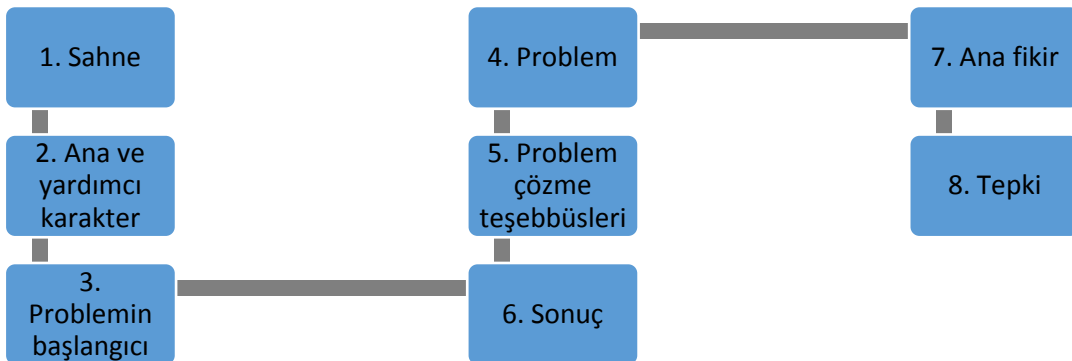
Hikaye edici metinlerde bir olay hikayeleştirilerek anlatılır. Öğrenciler bu metinlerde anlatılanları okuyarak ya da dinleyerek kavrar ve zamanla özümseyerek geliştirirler (Akyol, 2006). Adalı (2003) kurgulayıcı metinleri tanımlarken yazarın bir olayın yaşanış ve anlatım dilini sanki yaşanmış gibi kurgulayarak anlatmasına vurgu yapmaktadır. Gerçekle ilgili olmayan bu kurgu yazarın hayal gücüyle ilgilidir. Bu nedenle gerçekliği de tartışılmaz. Hikaye edici metinlerde yazar üslup ve yazım diliyle olayları gerçekmiş gibi sunar. Aslında bu bir olayla ilgili yazarın kendi kurmacası ve izlenimleridir. Bu sayede okuyucuya bir yaşam felsefesi, dünya görüşü kazandırır.

Ders kitaplarındaki hikaye edici metinler belirli bir yapıda olmalıdırlar. Aksi halde hikaye üzerinden verilmek istenen dil ve anlatım becerileri yeteri kadar verilemez. Bunu en iyi sağlayansa bir plandır. Metnin bütünü içerik itibariyle çeşitli anlamlı parçalardan oluşur. Okur bu parçaları anlamlı olarak bir araya getirmek koşuluyla verilmek istenen mesajı anlar (Dilidüzgün, 1996). Kendi içinde bir bütünlüğü olmayan ve parçaları arasında mantıklı bir ilişkisi olmayan metinler ders kitabına girecek niteliklerden yoksundur. Genel yapı anlayışına göre bir hikayede öncelikle olaylar başlar, kişiler ve olayların geçtiği yerler tanıtır. Bu bölüm serim olarak adlandırılır. Düğüm bölümünde ise olaylar daha da büyür, bazı farklı durumları tetikler ve okuru meraklandırıcı unsurlar ortaya çıkar. Nihayet hikayenin son kısmında olaylar nedenleriyle açığa çıkar ve okuru meraklandıran durumlar gizemini yitirir. Böylece olay çözüme kavuşturulmuştur. Son kısım okurun ders aldığı kısımdır. Her ne kadar genel yapı açıklamaları bunlardan bahsetse de, benzer özellikler taşımalarına rağmen yapıyla ilgili farklı görüşler de vardır. Özmen (2001: 21) şu bölümlerden bahseder:

Şekil 7. Bir hikayenin bölümleri (Özmen, 2001: 21)

Hikaye edici metinlerin karakteristik bölümleriyle ilgili Akyol (2006: 150) şu başlıklardan bahseder:

Şekil 8. Hikaye edici metinlerin karakteristik bölümleri

Kurgusu bakımından güçlü olan hikaye edici metinlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması, her birinin etkili birer öğretim materyali haline gelmesini sağlar. Fakat bu kurgusu yönünden güçlü, etkili metinlerden, kimi zaman öğrenciler istedikleri kadar yararlanamazlar. Hikaye edici metinlerin şekil-8'deki aşamalarla derslerde verilmesi öğrencilerin, metinlerden yararlanma imkanları arttıracaktır. Ders içerisinde öğrencilerle yapılan metin analizlerinde bu şablonundaki karakteristik bölümlere dikkat çekme faydalı olabilecektir.

2.6.2.2. Bilgi verici metinler ve yapısı

Okuru herhangi bir konuda bilgilendiren, ona gerçekliğin tüm boyutlarını gösteren, bunu yaparken düşünme becerilerini kullanan veya onu düşünmeye sevk ederek duygu ve düşüncelerini değiştirmeye çalışan metinler bilgi vericidir (Adalı, 2003). Bilgi verici metinlerde kurgu olmaz. Anlatımda elden geldiğince nesnel olmaya, ispatlamaya, bu nedenle anlatımda betimleme, örneklendirme, karşılaştırma gibi akıl yürütme yollarına fazlaca yer verilir.

Mektuplar, makaleler, köşe yazıları, gazetelerde ve dergi haberleri, eleştiri ve röportajlar bu türden metinler olup açıklayıcı ya da tartışmacı üslup kullanırlar. Genelde okura ya bilgi verilir ya da bazı sorularla düşündürüp onun tutum ve davranışlarının değişmesi sağlanır. Okuru ikna etmek ya da verilen bilginin doğruluğunu kanıtlamak için tanık gösterme, örneklendirme, tablolarla veya istatistiki bilgilerle akıl yürütmesi sağlanır. Kolaç'a (2009: 603) göre, bu metinlerin genel özellikleri incelendiğinde tablo-24'teki karakteristik nitelikler ön plana çıkar.

Tablo 24. Bilgi Verici Metinlerin Karakteristik Özellikleri

Özellikler

1. *Bilgi verme amacı taşır.*
 2. *Nesnel bilgiler içerir.*
 3. *Sözcükler ve cümleler gerçek anlamda kullanılır.*
 4. *Açıklamalar tanım, mekan, miktar, zaman gibi somut bilgilere yer verir.*
 5. *Sunulan somut, sayısal bilgiler grafikler, çizelgeler ve tablolarla verilir.*
 6. *Anlatıcı nesnel bir tutum izler.*
 7. *Anlatıcının izine neredeyse hiç rastlanmaz.*
 8. *Anlatım sade, cümleler kısadır.*
 9. *Terimler ve teknik kelimeler yoğun kullanılır.*
 10. *Metnin sonunda yazarın iletmek istediği mesaj açık ve nettir.*
 11. *Yazarın sunduğu iletilerin gerçek yaşamda karşılığı vardır.*
-

Bilgi verici metinlerde yazarın tek amacı ana konu hakkında okuru bilgilendirmek, ikna etmektir. İçerik itibariyle bilimsel üslubun da kullanıldığı ve çoğunlukla akıl yürütme yollarının kullanıldığı anlatımlar okuru konu hakkında hem doyurucu hem de aklında şüphe bırakmayan yapıdadır. Bu sebeple her bilgi verici olarak ifade edilen metin yapısal bakımdan bilgi verici değildir.

Bilgi verici metinler muhataplarını konu hakkında bir şey bilmedikleri bakış açısıyla anlatımı kurgular. (Özmen, 2001). Zaten metnin bir ders kitabında bilgilendirici türünde yer alma sebebi de budur. Akıl yürütme yollarını kullanması ve çoğunlukla bir bilginin etraflica açıklamaya çalışılması nedeniyle zaman zaman anlaşılama sorunlarını da doğurur. Bu nedenle bilgi verici metinler açıklanmaya muhtaçtırlar. Ders kitaplarında yer alan bu tür bilgilerin öğrencilerin hem bilişsel gelişim seviyelerine hem de söz varlığı kapasitelerine uygun olmalıdır. Özmen (2001: 22) bilgi verici metinleri yapısal olarak şu başlıklar altında sınıflamaktadır:

1. Kronolojik sıralaması olan metinler,
2. Neden sonuç ilişkisi olan metinler,
3. Karşılaştırmalı metinler,
4. Problem çözüm metinleri,
5. Bilgileri betimleyen metinler.

Metinlerin yapıları öğrencilerin bilgiyi anlama imkanlarını da kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle bilgi verici metinlerin yapısal kurgularının iyi yapılmış olması önemlidir. Öğretmenler kimi zaman bilgi verici yöntemlerle sözlü metinler halinde mesaj iletirler. Kimi zaman bunlar bir bilgiyi doğrudan aktarma, kimi zaman örneklendirme, kimi zaman da neden sonuç ilişkisi içerisinde bilginin ispatlanmasıdır. Bilgi verici metinlerin bu

yapısal özellikleri bilginin organize olmuş halidir. Bu nedenle de akıl yürütme yollarına uygundur. Bu tür metinler bir yandan bilgi verirken, okura düşünme becerileriyle ilgili akıl yürütme, ispatlama, açıklama, örneklendirme, karşılaştırma, analitik düşünme becerisi kazandırır (Akyol, 1999).

Metinlerin bilgi verici türdeki organizasyonu öğrencilerin bilgiyi okurken düşünerek okumalarını sağlaması nedeniyle bilginin tekrar hatırlanmasına da yardımcı olurlar. Kimi zaman bilgi verici bir metinde hikaye edici unsurlara ya da hikaye edici metinlerde bilgi verici unsurlara, bilgi verici bir metinde hikaye edici üsluplara rastlamak mümkündür. Fakat bu durum metnin büyük bir çoğunluğunu kapsamadığı müddetçe metin türünün değişmesine sebep olmaz (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Metinlerin kitleye göre zaman zaman iç içe geçişli ya da eklektik yapısal özellikler taşıdıkları da bilinmektedir.

2.6.2.3. Diğer Metinler/ Şiir

Metinler literatürde bilgilendirici, hikayeleştirici olarak sınıflandırılmıştır. MEB (2018) Türkçe öğretim programında üçüncü bir metin türü olarak şiir de sınıflandırmaya dahil edilmiştir.

Şiirler yapı bakımından edebi türlerdendir ancak yapısı ne hikaye edici ne de bilgilendirici özellik taşır. Kimi şiirlerin yapıları ya da içerikleri hikayeci (manzum hikaye şiirler) ya da didaktik özellik taşıyabilmektedir. Bu nedenle MEB (2018) Türkçe öğretim programında üçüncü bir metin türü olarak şiirler dahil edilmiştir.

2.6.3. Metinlerin Taşınması Gereken Özellikler

Ders kitaplarında yer alan metinlerin sadece tür bakımından seçilmesi önemli sorunlar doğurmaktadır. Bu nedenle metinler pedagojik bir bakışla değerlendirilmeli, sözcük dağarcığı, cümle yapıları, konuları, hitap ettiği hedef kitlenin yaşı ve yaşadığı coğrafyası ciddi önem taşımaktadır. Öğrenciler belirli sınıflarda kendilerine özgü yaş grupları olarak zihinsel gelişim özelliği, duygu ve düşünce biçimi edinmişlerdir. Fizyolojik, dil, ahlaki ve duygusal gelişimleri her yaş grubu için farklılık gösterir (Topbaş, 2005). Bu nedenle farklı sınıflardaki öğrencilerin gelişimsel özellikleri aynı zamanda dikkat toplama becerileri, hayal güçleri ya da bilgi dağarcıklarının genişliğine de ışık tutacağı için metin türleri ve metin uzunlukları ona göre belirlenmelidir (Tekşan ve Güneş, 2006).

Metinler birer öğretim materyalidir. Öğretim sürecinin beklentisi belli kazanımların bu metinler yardımıyla gerçekleşmesidir. Fakat İşeri (2002) yaptığı araştırmada kimi metinlerin öğretimden beklenen davranışları kazandırmaktan uzak olduğunu, sınıf düzeyine uymadığı ve programda önerilen türlerle uyum içinde olmadıklarını tespit etmiştir. Halbuki programda ders kitaplarında yer alması gereken metinlerin hangi özellikler taşıması gerektiği açıkça belirtilmiştir (MEB, 2018: 19):

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1. sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemsel söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemsel farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.
12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.
13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.
14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Şekil 9. *Ders kitaplarında yer alacak metinlerin özellikleri*

Kaynak: MEB, 2018: 19

2.6.3.1. *Okuma metinlerinin taşınması gereken özellikler*

Yeni Türkçe öğretim programı ders kitaplarında yer alacak metinlerde aranan özellikleri genel bir başlık altında vermiş olup okuma ve dinleme/izleme beceri alanlarına ayırmamıştır. Fakat daha önceki program açıklamalarında bu ayırım net olarak yapılmıştır. Okuma becerisi metinleri sesli ya da sessiz anlamlandırarak okuma davranışını kapsar. Bu nedenle metinlerin kazanımlara yönelik özellikleri 2006 öğretim programında şu başlıklarda açıklanmıştır (MEB, 2006: 56):

Tablo 25. Okuma Metinlerinin Kazanım Odaklı Özellikleri

<i>Metin Özellikleri</i>
1. <i>Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.</i>
2. <i>Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.</i>
3. <i>Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.</i>
4. <i>Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.</i>
5. <i>Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.</i>
6. <i>Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.</i>
7. <i>Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.</i>
8. <i>Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.</i>
9. <i>Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.</i>
10. <i>Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.</i>
11. <i>Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.</i>
12. <i>Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.</i>
13. <i>Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.</i>
14. <i>Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.</i>
15. <i>Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.</i>
16. <i>Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.</i>
17. <i>Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.</i>
18. <i>Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.</i>
19. <i>Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.</i>
20. <i>Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.</i>
21. <i>Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime- çıkarılmalıdır.</i>
22. <i>Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.</i>
23. <i>Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.</i>
24. <i>Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.</i>
25. <i>Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiye geçmemelidir.</i>
26. <i>Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.</i>
27. <i>Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.</i>
28. <i>Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımalıdır.</i>

Okuma metinlerinde aranan bu niteliklere genel bir bakış yapıldığında, metinlerin sınıf, kazanım ve öğrenciye görelilik ilkelerine uygun, sadece okuma becerisini değil, düşünme ve diğer dil becerilerini de desteklemesi gerektiği dikkat çekmektedir. Metinlerin özellikle okuma becerisini bir alışkanlık haline getirici özellikler de taşıması ise önemli görülmektedir.

2.6.3.2. Dinleme / izleme metinlerinin taşıması gereken özellikler

Dinleme/izleme becerilerine ilişkin metinlerin ne gibi özellikler taşıması gerektiği yeni öğretim programlarında yer almamaktadır. Bu nedenle 2006 programında yer alan özellikler fikir verici olması bakımından incelenebilir (MEB, 2006: 57):

Tablo 26. Dinleme/İzleme Metinlerinin Kazanım Odaklı Özellikleri

Özellikler
1. Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Millî, kültürel ve ahlâki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.
5. İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.
6. Dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.
7. Öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.
8. İşlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.
9. Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtmalıdır.
10. Dinleme metinlerinde, metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.
11. Aynı temada birden fazla dinleme/izleme materyaline yer verilecekse bunları türleri farklı olmalıdır.
12. Öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.
13. Öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Dinleme/izleme beceri alanına yönelik metinlerde aranan özelliklerin okuma alanındaki metin özelliklerine göre daha az sayıda olması dikkat çekici. Metinlerin öğrencilerde dil zevki, bilinci ve hayal güçlerini zenginleştirici özellik taşıması ile estetik duyarlılık geliştirmesi ise ayrı birer madde olarak dile getirilmiştir.

2.6.3.3. Metinlerde öğreticilik

Metinlerin nitelikleri ya da yapılarıyla ilgili MEB program kapsamında belirli kriterler ortaya koymuştur. Ayrıca her bir metnin öğretimin bir parçası olduğu ve kazanım odaklı belirlenmesi gerektiği de yine programlarda vurgulanan bir konudur (MEB, 2006). İlköğretim kademesinde öğrenim gören öğrenciler sürekli gelişim dönemindedirler. Bu nedenle bu öğrencilere yönelik hazırlanan her materyalin öncelikle öğrencilerin gelişimsel özelliklerini dikkate alması gerekir (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Her bir metin öğretimin bir parçasıdır. Hazırlandığı türü, içerdiği konu, yazım üslubu, sözcük dağarcığı öğrenmeyi hem destekleyici hem de düşünme becerilerini destekleyici olmalıdır.

Özellikle bilgi verici niteliğindeki metinlerin içerik kurguları, yapısal özellik bakımından gerekli tüm bileşenleri barındırması ve her bir bileşenin yapısına uygun açıklamalardan

oluşması öğrencinin de bu yapıyı öğrenmesine ve bu yolla içeriğini daha kolay anlamasına yardımcı olacaktır (Şimşek, 2012). Metinler bir yandan içeriğiyle ilgili öğrenciye bilgi aktarırken, bir yandan da düşünme yollarını öğretmektedir. Öğrencinin her metni okuduktan sonra kendine ne öğrendiğiyle ilgili yönelttiği sorunun cevabı, aslında metnin öğreticilik bakımından da özelliğini ortaya koyar (Sever, 2006). Hem nesnellik, hem öğrenci yaşına, ilgi ve ihtiyaçlarına uygunluğu, açıklamaların anlaşılır ve gerçeklikle sıkı ilişkisinin olması bu özelliğini kuvvetlendirmektedir.

Metinlerde yer alan kelimelerin, terim ve ifade tarzlarının öğrenciler için güncel yaşamada kullanılabilir olması gerekir. İster hikaye edici, isterse bilgi verici metinlerde olsun ders kitaplarında yer alan metinler hemen her öğrenci için yaklaşık aynı kazanımları kazandırıcı ve hemen her öğrenci için benzer öğretici özelliklerde olmalıdır. Metinlerde yer alan bilginin öğrenciye doğrudan bir ansiklopedik bilgi formatında verilmesi yerine öğrenciyle diyalog kurabilen, onun gelişim özelliklerine hitap edebilen, gerekirse ek açıklamalarla, atasözü, deyim ve vecizelerle daha canlı kılıcı yapıları barındırması daha öğretici olacaktır. Türkçe dil becerileri sıralı edinilen beceriler değildir. Ayrıca Türkçe dersi sadece kendi konu alanına ilişkin kazanımları hedeflemez. Bu derste edinilen bilgi ve beceriler diğer tüm dersler için okuma, anlama, konuşma ve yazma becerisi demektir. Ayrıca değerler eğitimi teması da düşünüldüğünde metinlerin bütüncül bir öğreticilik özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedendir ki, öğrencilerin ders kitaplarına ilgileri ve öğretim başarılarının birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Kılıç, 2005).

2.6.3.4. Metinlerin Türkçe dersi öğretim programına uygunluğu

Türkçe öğretim programı dört dil becerisi üzerine kurgulanmıştır. Hiçbir kazanım doğrudan bir beceriyi hedeflemez. Her bir dil becerisi alanında elde edilen kazanımlar da sadece kendi alanında değildirler. Dil becerileri eğitiminin doğrusal değil, sarmal olması gerektiği MEB (2018) programında da vurgulanmıştır. Bu nedenle özellikle metinler sadece okunan birer metin değil, aynı zamanda programın genel ve özel amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik düşünme becerileri, değerler eğitimi, Atatürkçülük, toplumsal kültür gibi temalar içinde bilgi ve beceri içerirler. Hiçbir metni programın genel ana yapısının sadece belirli bir kısmıyla açıklamak imkansızdır. Her bir metin her ne kadar alıcı ya da ifade edici dil becerileri alanında olsa da, aynı zamanda duygusal gelişimi, düşünme becerilerini geliştirici, söz zenginliğini artırıcı yönleri de vardır. Bu nedenle

hazırlanan metinlerin bütüncül, yapılandırmacı ve disiplinler arası ilişkinin göz önünde bulundurularak hazırlanması gerekir.

Metin okumanın öncelikli olarak anadili eğitimindeki rolleri ve ilkokul yıllarında kazanılıp hayat boyu yaşam kalitemize etki eden bir yanının olması, metinlerin program bazlı seçiminin de önemini açıklamaktadır. Zira bu yıllarda metin okumalarla edinilen becerinin bir alışkanlık haline getirilmesi öğretim programlarının da ayrılmaz bir parçasıdır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995).

Tüm bu nitelikler dikkate alındığında bir metnin dört dil becerisine yönelik kazanımları, değerler eğitimi, Atatürkçülük, düşünme becerileri, okuma, yazma, dinleme ve etkili konuşmayı alışkanlık haline getirme, bilimsel düşünme, edebi türleri tanıma, temel dil becerilerinde bu türleri etkili kullanma kazanımlarını sağlayıcı, dil bilgisi ve yazım kurallarına uygun nitelikler taşıması gerekir. Bu kazanımlar Milli Eğitimin Temel Amaçlarına da yansımıştır (Ülper, 2010).

2.6.3.5. *Metinlerin dil ve anlatım yönü*

Türkçe dersinin en önemli hedeflerinden biri doğru ve anlaşılır bir dil becerisi kazandırmaktır. Bireyin toplumsal alanda hem kendini ifade etme hem de toplumun diğer üyeleriyle arasındaki ilişkisini sağlıklı sürdürebilmesi ancak etkili bir anadili eğitimiyle mümkündür. Metinler bir tür hazır konuşmalar gibidir. Ne kadar düzgün, etkileyici ve kurallara uygunsa, öğrenci bir o kadar etkili dil becerisi kazanmış olur. Öncelikli olarak açık seçik ve anlaşılır bir cümle yapısına ve anlatım biçimine sahip olması gereken metinler dil bilgisi kuralları bakımından da hatasız olmalıdır (Payza, 2015).

Her metin içerdiği bilginin anlaşılabilirliği ölçüsünde değer kazanır. Açık ve anlaşılır bir dilin kullanılmış olması bir yandan metnin okunurluğunu artırırken, diğer yandan okuma becerilerinin bir zevk ve alışkanlık haline gelmesini sağlar. Dil ve anlatım bozukluğu metnin konusunu anlaşılmaz kılarken, okuma ve düşünme becerilerinin de yanlış gelişmesine neden olmaktadır. Yazıda tercih edilen üslup ve metin türü sadece bir tür farklılığı değil, anlatım zenginliği, söz zenginliği ve ifade zevki oluşturmaktadır (Özmen, 2001). Düzgün, anlaşılabilir ve akıcı bir düşünme ve konuşma ancak aynı niteliklere sahip okuma metinleriyle elde edilebilir. Bu özelliklere uygun hazırlanmış bir metin akıcı, yalın

ve sanatlı özelliğiyle öğrencide okuma zevki oluştururken, aynı zamanda etkili, sanatlı ve zengin konuşma becerisi, sağlıklı düşünme becerisi kazandırır.

2.6.3.6. *Metinlerin görsel yönü*

Son yıllarda eğitim sistemine ve öğretim programlarına iyice yerleşmiş olan yapılandırmacı ve çoklu zeka temelli yaklaşımlar ders materyali olan kitapların sadece metinler (bilgi verici) içermemesini, bir yandan metinlerin türlerini çeşitli tutmayı öğütlerken, diğer taraftan da görsel öğrenme bakımından zenginleştirilmesini öne çıkarmaktadır. Bu nedenle metinler sadece içerdikleri bilgi ya da edebi tür ve temalar bakımından değil, aynı zamanda bağlantılı oldukları görseller bakımından da öğretici etkiye sahiptirler (Payza, 2015).

Yapılandırmacı yaklaşıma göre bilginin olduğu gibi verilmesi değil, onun farklı formatlara (resim, tablo, grafik, kroki, harita vb.) çevrilmesini benimser. Çünkü çoklu zeka kuramına göre görsel öğrenme bir yandan öğrencileri öğrenmeye motive ederken, diğer yandan bilgileri daha iyi organize etmeye, bağımsız düşünme becerisi kazanmasına yardımcı olur. Bu tür görsel materyallerle metinlerin anlatım özellikleri daha da zenginleşir, açıklayıcı, tamamlayıcı ve yönlendirici unsur olarak işlem görürler (Küçükahmet, 2011).

Görsel öğelerin öğrenmedeki olumlu etkisinin anlaşılması, Türkçe öğretiminde ders materyali ve kitaplarının da şekil, şema, resim, grafik, tasarım gibi unsurlar bakımından zengin tutulması ilkesinin Ders Kitapları Yönetmeliğinde yer almasına neden olmuştur (TTKB). Bu tür görsel unsurlar metin içeriğini farklı ama daha etkili bir formatta sunmuş olmaktan dolayı zenginleştirmekte ve ilgi çekici kılmaktadır. Görsel öğrenme yoluyla yeniden organize edilen bilgilerin kalıcılığına da olumlu etki yapmaktadır. Görsellerin önemli bir niteliği metinle ilişki derecesinin yüksek olmasıdır (Hasırcı, 2005). Bunun yanında bir görselin okuyucunun bilişsel gelişim, söz zenginliği ve düşünme becerilerine uygun renk, büyüklük ve içerikte olması kaçınılmazdır.

2.7. **İlgili Araştırmalar**

Aytan ve Güneş (2017), 2017 Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanan 5.Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Metinlerin Temaları ve Türleri Üzerine Bir Değerlendirme, adlı makalesinde, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinleri tema bakımından analiz etmiş ve

hikâye edici metinlerin %40, bilgilendirici metinlerin %27, şiir metinlerinin %23 ve çoklu ortam metinlerinin %10 oranla yer aldığını tespit etmişlerdir. Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültür, Okuma Kültürü, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren temalarında bütün metin türlerine yer verilmiş, diğer temalarda bütün türlere yer verilmemiştir.

Temizyürek ve Delican (2016), İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı makalesinde, ilköğretim Türkçe ders kitaplarını metin tema ve türleri bakımından incelemiş, ders kitaplarının %50'sinin öyküleyici, %30'unun bilgi verici, %20'sinin ise şiir türündeki metinlere yer verdiğini tespit etmişlerdir.

Yılmaz ve Korkmaz (2016), İlköğretim 1-5.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, ilköğretim 1-5. sınıf farklı yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarındaki metinleri tür ve tema bakımından incelemişlerdir. Araştırma kapsamında 15 ders kitabında bulunan metinlerin 131'i bilgilendirici, 312'ü öyküleyici ve 148'inin ise şiir türünde olduğu tespit edilmiştir. Metinlerin tema bakımından incelenmesi sonucunda ise 15 farklı temaya rastlanmıştır. Bazı yayınevlerinin yayınladığı ders kitaplarındaki temaların bir kısmında bilgilendirici, bir kısmında da öyküleyici metinlere yer verilmediği anlaşılmıştır. Araştırma kapsamındaki kitapların tamamında da zorunlu ve seçmeli temaların kriterlere uygun hazırlandığı sonucu elde edilmiştir.

Pilav ve Erdoğan (2016), Türkçe Kitaplarındaki Bilgilendirici Metinlerin Değer İletimi Açısından İncelenmesi adlı yaptıkları bir çalışmada farklı özel yayınevi tarafından basılan Türkçe ders kitaplarındaki metinleri, değerler eğitimi bakımından incelenmiş ve kitapların milli, ahlaki ve evrensel değerlere yeterince yer vermediğini tespit etmişlerdir. Sınıf bazındaki değerlendirmede en yüksek miktarda değer 7. sınıf kitaplarında (96 adet), en düşük sayıda değer ise 6. sınıf ders kitaplarında (75 adet) tespit edilmiştir.

Özbay ve Çeçen (2012), Türkçe Ders Kitaplarında (6-8.Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, MEB ve özel yayınevi tarafından 6-8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarını metin türü bakımından araştırmışlardır. Araştırma sonucunda tema ve tür bakımından metinlerin zengin yer aldığı, didaktik metin, düşünce yazısı, bildirme yazısı gibi yeni türlerin yer aldığı fakat bu türlerin manzum hikâye özelliğinde olduğunu belirtilmiştir.

Üründü (2011), 6-8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Yönünden İncelenmesi adlı tezinde, 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri tür bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda aynı sınıf seviyesinde farklı temaların tercih edilmesi gerekirken temaların alt temalar halinde devam ettirildiği, bazı metinlerin ana temaya uygun olmadığı, aynı metnin farklı kitaplarda farklı temalara yerleştirildiği tespit edilmiştir. Metin türlerinin ayrılmasına fazla dikkat edilmediği, söyleşi ve denemenin birbirine karıştırıldığı, bazı metinlerin düşünce yazısı ve didaktik metin gibi adlandırılarak sanki metin türü adımı gibi belirtildiği sonucuna varılmıştır.

Arı (2011), Türkçe (6,7, 8.sınıf) Ders Kitaplarındaki Okuma ve Dinleme/İzleme Metinleri ile Yazma Görevleri Arasındaki Tür Uyumu adlı çalışmada, 6, 7 ve 8. sınıf özel yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarındaki metin türlerinin okuma, dinleme ve yazma becerileriyle uyumunu araştırmıştır. Elde ettiği sonuçlara göre metin türleri ile görevleri arasındaki uyumun az olduğu, programda zorunlu tutulan bazı metin türlerine okuma ve yazma dil becerileri alanında yer verilmediğini tespit etmiştir. Metin türleri bakımında analiz edilen ders kitaplarında anı, deneme, hikaye, biyografi, gezi, söyleşi ve şiir türünde hemen her sınıf seviyesinde sık yer verilmişken, roman, piyes, gazete haberi, araştırma, söylev türü metinlere bazı sınıflar seviyesinde tek bir yayın evi tarafından yer verildiği tespit edilmiştir.

Batur (2010), İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi başlığıyla yaptığı araştırmada, 6. sınıf Türkçe ders kitabını farklı değişkenler bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda metinlerin tür çeşitliliğini koruduğu ve programlarda yer alan zorunlu tema çeşitleri kriterini sağladığı sonucuna varmıştır.

Solak ve Yaylı (2009), İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarının Türler Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının kriterlere ne kadar uygun olduğu ile ilgili araştırma yapmışlardır. Bu araştırma sonucunda, metin türlerin dengeli dağılmadığını, programların öngördüğü zorunlu türlere yer vermede eksiklikler olduğunu, metinlerin gereğinden fazla uzun tutulduğunu tespit etmişlerdir. Farklı kitaplarda türlerin değişim gösterdiği bunun da öğrenme çıktıları bakımında farklılıklara neden olduğunu, kimi metinlerde ise öğrenci seviyesine uygunluğun göz ardı edildiği sonucuna varmışlardır.

Kolaç (2009), İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi adlı makalesinde, ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki metinleri, türleri bakımından incelemiştir. Araştırmada 7. Sınıfta yer alması gereken metin türü olarak biyografiye yer verilmediği, en çok söyleşi türü üzerinde durulduğu, 8. Sınıfta verilmesi zorunlu olan destan ve eleştirinin yer almadığı tespit edilmiştir.

Keklik (2009), 1-8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Metin Türleri ve Özellikleri Açısından İncelenmesi adıyla yaptığı çalışmada, 5-8. sınıf ders kitaplarındaki metin türlerini incelemiştir. Sınıf sırasına göre sayıları şiir 10, 4, 3, 7, öyküleyici metin 14, 12, 8, 9 ve bilgilendirici metin 16, 8, 13 ve 14 olarak tespit etmiştir. Metinlerin türlerine göre dağılımında ise en yüksek oranda şiir ve hikayeye yer verildiğini görmüştür. Şiir diğer sınıflara göre en fazla beşinci sınıfta, en az yedinci sınıfta yer almıştır. Tiyatro sadece altıncı sınıfta yer almıştır. Roman, destan, eleştiri sadece sekizinci sınıfta, biyografi, röportaj, konferans sadece bir defa yer almıştır.

Şen (2008), Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlettiği Değerler Açısından İncelenmesi adlı makalesinde, farklı yayınevlerinin yayınladığı Türkçe ders kitaplarındaki metinleri, değerler eğitimi bakımından incelemiştir. Yapılan değerlendirmede, MEB ve özel yayınevleri tarafından hazırlanan ders kitaplarının değerler eğitiminin metin üzerinden aktarımında yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ders kitaplarındaki metinlerde en çok sevgi, duyarlılık ve vatanseverlik değerlerine, en az sayıda da misafirperverlik, aile birliğine önem verme ve barış değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Çeçen ve Çiftçi (2007), İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi adlı çalışmada, üç adet Türkçe ders kitabını metin türleri ve tema bakımından inceledikleri görülmektedir. Kitaplarda en çok şiir, hikaye ve deneme türlerinin bulunduğu, biyografi ve tiyatronun ise nispeten yer aldığı, mizah, günlük ve münazara türlerinin hiç yer almadığı diğer metin türlerinin ise neredeyse yok denecek kadar az sayıda yer aldığını tespit edilmiştir. Her üç kitapta da ortalama 8-9 türe yer verildiği, zorunlu türlerin bazılarında yer verilmediği görülmüştür. Yapılan araştırmada Atatürkçülük, sevgi, duygular ve hayaller, okuma kültürü, doğa ve evren temalarına ağırlıklı, millî kültür, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, zaman ve mekân, kavramlar ve

çağrışımlar temalarına nispeten, toplum hayatı, iletişim, hak ve özgürlükler, alışkanlıklar ve güzel sanatlar temalarına ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir.

Baş (2003), Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Türleri Üzerine Bir İnceleme adlı makalede, 6. sınıf MEB ve özel yayınevlerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türü bakımından incelenmesine yönelik yaptığı araştırmada metin türlerinin dengesizce dağıtıldığını tespit etmiştir. Metinlerin sınıf türleri bakımından analizinde kurgusal metinlerin yeterli sayıda oldukları tespit edilirken, bilgilendirici metinlerin yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın hangi model tasarımında olduğu, araştırmanın hangi çalışma materyali üzerinde yürütüldüğü, verilerin toplama ve analizi konularıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metin türleri betimsel analiz ve doküman incelemesi yöntemi ile incelenmiştir. Veriler tarama tekniğiyle belirlenmiş, doküman incelemesi tekniği ile analiz edilmiştir. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Bogdan ve Biklen, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217). Doküman inceleme tekniği kaynakların toplanması, sistematik incelenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinden oluşur (Ekiz, 2009).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evreni, MEB ve özel yayıncılar tarafından yayınlanan bütün Türkçe ders kitaplarıdır. Çalışma örnekleme, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından yayınlanan ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerdir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamındaki ders kitapları kılavuz kitaplarda belirlenen metin türleri dikkate alınarak tarama tekniğiyle tespit edilmiştir. Öğretim programındaki metin türü kriterleri dikkate alınarak ders kitaplarındaki metinler tasnif edilmişlerdir.

Elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla açıklanmaya çalışılmış, metinlerin sınıfların seviyelerine göre tür frekansları, kılavuz kitap ve öğretim programlarına uygunlukları benzerlik açısından karşılaştırmalı analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

MEB tarafından yayınlanan ve 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilköğretim 5, 6, 7 ve 8. Sınıflarda okutulan Türkçe ders kitapları içerdikleri metin türleri bakımından sınıf bazında incelenmiş, kitaplarda yer alan metin türleri ve metin türlerinin dağılımının 2018 Türkçe öğretim programına uygunluğu araştırılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda verilmiş olup yorumlanmış ve daha önce bu alanda yapılan araştırmalar ve kuramsal bilgiler çerçevesinde tartışılmıştır. Ders kitaplarını hazırlayanlara ait bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 27. Ders Kitaplarını Hazırlayan Heyetlere Ait Bilgiler

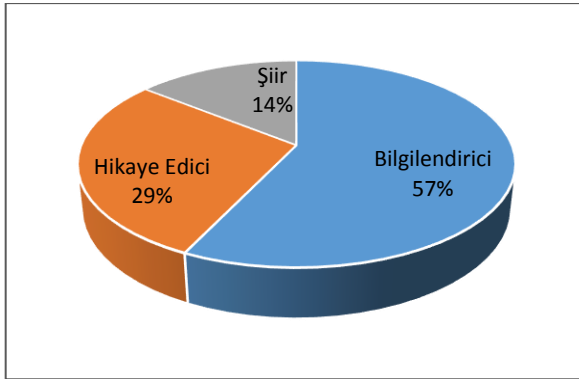
Sınıflar	Editör	Yazar sayısı	Program Geliştirme Uzmanı	Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı sayısı	Rehberlik Uzmanı sayısı	Görsel Tasarımcı sayısı
5. sınıf	1 Dr. Öğr. Üy. 1 Dr. Öğr. Üy.	5		1	1	1
6. sınıf	1 Doç. Dr. 1 Uzman	3				4
7. sınıf	1 Uzman	6			1	4
8. sınıf	1 Doç. Dr.	5				7

Kaynak: (Haykır ve diğ., 2018; Ceylan ve diğ., 2018; Akgül ve diğ., 2018 ve Mete ve diğ., 2018)

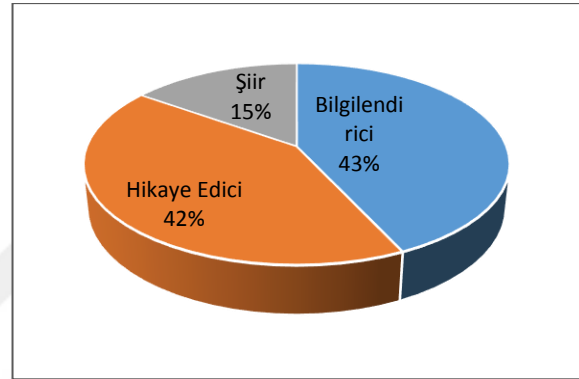
Tablodaki verilere göre ders kitaplarının bir akademisyenin editörlüğünde hazırlandığı, bir ders kitabını birden çok yazarın birlikte hazırladığı ve görsel tasarım bakımından çok sayıda uzmandan destek alındığı tespit edilmiştir. Ders kitaplarında bir diğer dikkat çeken özellik, çok sayıda görsel tasarım uzmanlarından yararlanılmış olmasına rağmen, ölçme, rehberlik ve program geliştirme uzmanlarından (ancak bu kişiler ders kitabının öğretim programı bakımından kitapların uygunluğunu sağlayabilirler) yeteri kadar yararlanılmadığı anlaşılmıştır. Sınıfların bu açıdan incelenmesinde 6 ve 8. sınıf ders kitaplarının hazırlanmasında pedagojik katkı için hiçbir uzmandan yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Bu kritere göre sadece 5. sınıf ders kitabı nispeten istenen niteliktedir.

4.1. Türkçe Kitaplarda Yer Alan Metin Yapıları

Metin türlerinin tüm sınıflarda yapı bakımından tasnifleri yapıldığında ders kitaplarında her üç türe de yer verildiği, bilgilendirici ve hikaye edici metin türlerine eşit oranlarda, şiir türüne ise 1/3 oranında yer verilmiştir. Yapı bakımından programda ve ders kitaplarında yer alan metin türü yüzdelik dağılımları aşağıdaki grafiklerde verilmiştir:

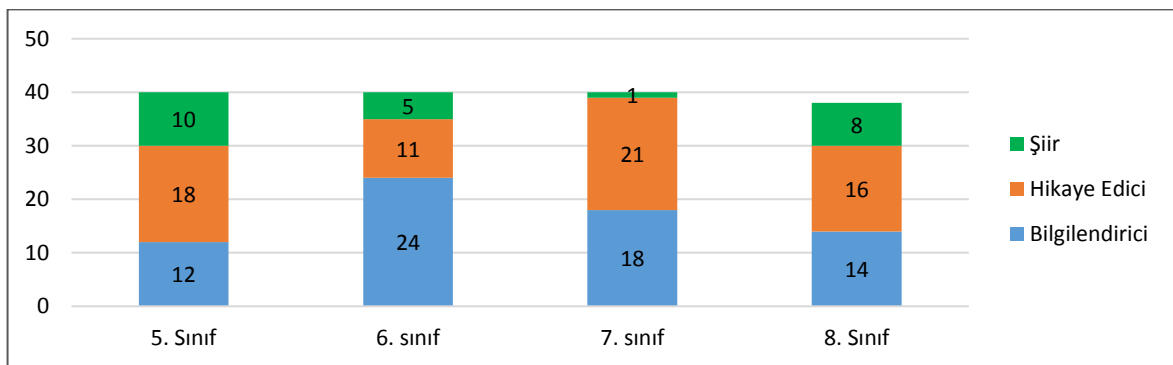
Şekil 10. Türkçe öğretim programında metin türlerinin yapısal oranları

Şekil 11. Türkçe ders kitaplarında metin türlerinin yapısal oranları

Grafiklerdeki veriler incelendiğinde Türkçe öğretim programında önerilen metin türleri yapı bakımından sırasıyla bilgilendirici, hikaye edici ve şiir türleri $\frac{1}{2}$ oranında azalarak önerildiği görülmektedir. Buna karşın ders kitaplarında ise bilgilendirici (%43) ve hikaye edici metinlerin (%42) oranları neredeyse eşit oldukları tespit edilmiştir. Şiir yapıları ise genel toplam metinlerin $\frac{1}{3}$ oranındadır (%15). Her ne kadar öğretim programında hangi türde ne kadar metin yer alacağı yazarlara bırakılmış olsa da, yapı oranlarının korunması gerektiğinin altı çizilmiştir.

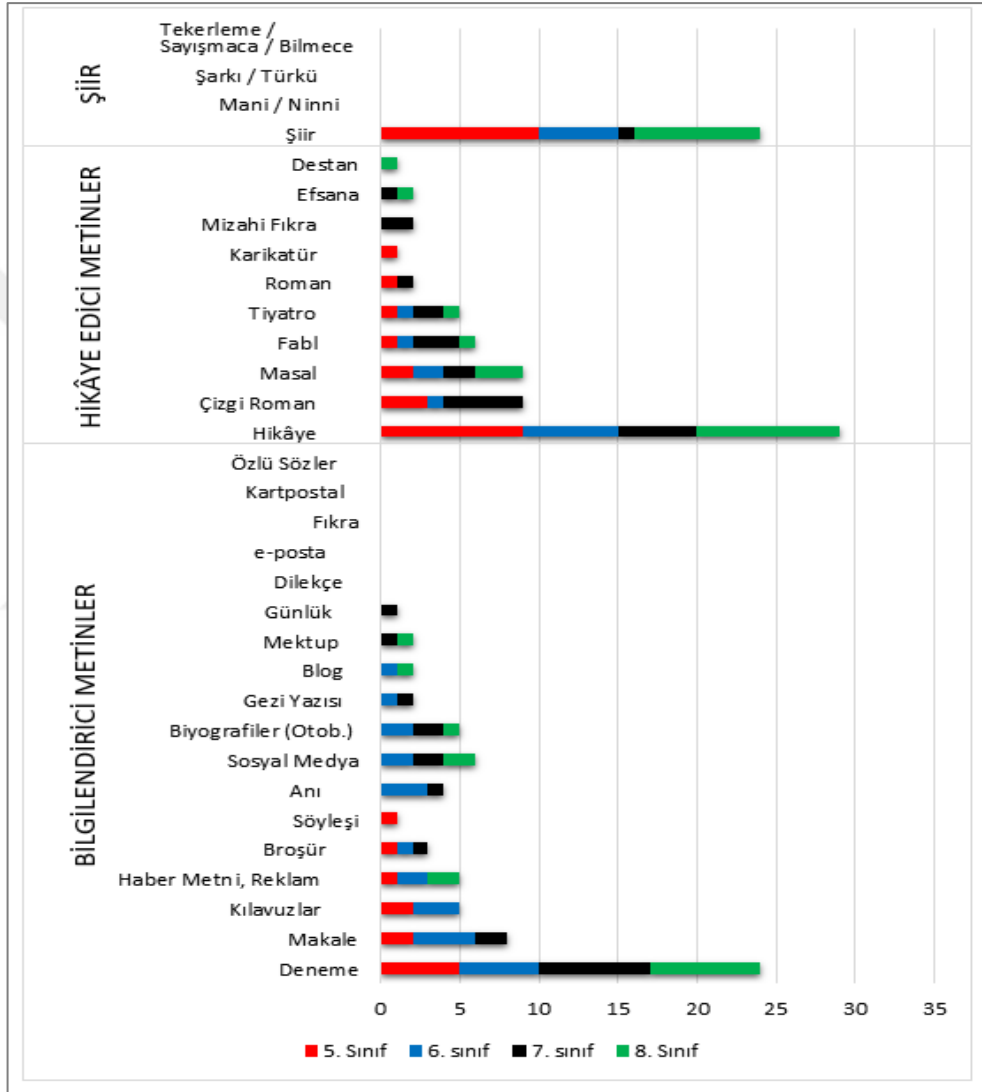
Buna rağmen sınıf bazında yapı oranlarının da korunmamış olması aşağıdaki grafikte görülmektedir:

Şekil 12. Ders kitaplarındaki metin türlerinin sınıflara göre yapısal dağılımı

Grafikteki veriler incelendiğinde her bir metin türü yapısının sınıflar bazında değiştiği, sınıf seviyeleri, öğrenci yaş, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alındığında bu oranın hem sınıf hem de yapı bakımından değişmesinin anlamlı olabileceği bir dağılım görülememektedir.

Kitaplarda yer alan metin yapılarındaki bu orantısız dağılımın hangi metin türlerinden kaynaklanmış olabileceği aşağıdaki yığılmalı grafikte verilmiştir:

Şekil 13. Yapılarına göre metin türlerinin sınıflara göre dağılımı

Grafikte de görüleceği üzere bilgilendirici metin türlerinden dilekçe, e-posta, fıkra, kartpostal ve özlü sözler; şiir türü metinlerden tekerleme/sayısmaca/bilmece, şarkı/türkü ve mani/ninni metin türleri ders kitaplarında yer almamıştır. Bunların yer almama sebebi Türkçe öğretim programında bu türlere yer verilmemiş olması olabilir. Ancak Türkçe

öğretim programının da sınıfların yaş, ilgi seviyesi ve olması gerekenler bakımından yeniden el alınıp değerlendirilmesi gereklidir.

4.2. Türkçe Kitaplarında Yer Alan Temalar

Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri öncelikle kitaplardaki temalar üzerinden araştırılmıştır. Sınıf bazında kitaplarda yer alan temalar öğretim programının önerdiği şekliyle her bir sınıfta 8 adet olarak tercih edilmiştir. Bu temalardan 3'ü zorunlu, geri kalan 5 tema ise seçmeli temalar içerisinde sınıf seviyesi dikkate alınarak tercih edilmiştir (MEB, 2018). Temalarla ilgili sınıflara göre bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 28. Türkçe Ders Kitaplarındaki Temaların Sınıflara Göre Dağılımı

		5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
ZORUNLU Temalar	ERDEMLER	■			
	MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ	■			
	MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK	■			
SEÇMELİ Temalar	OKUMA KÜLTÜRÜ	■			
	BİLİM VE TEKNOLOJİ	■			
	DOĞA VE EVREN	■			
	SAĞLIK VE SPOR	■			
	ÇOCUK DÜNYASI	■			
	BİREY VE TOPLUM		■		■
	KİŞİSEL GELİŞİM			■	■
	ZAMAN VE MEKÂN			■	■
	SANAT				■
	HAK VE ÖZGÜRLÜKLER				■
	DUYGULAR				
	İLETİŞİM				
	VATANDAŞLIK				

Tablodaki verilere göre, MEB (2018) programında zorunlu olarak ders kitaplarında yer alması gerektiği belirtilen “Erdemler”, “Milli Kültürümüz” ve “Milli Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıfta bulunduğu tespit edilmiştir. Her kitapta toplamda 8 adet tema yer almıştır. Öğretim programında zorunlu temalar dışında toplam 13 adet seçmeli tema önerilmiştir. İncelenen ders kitaplarında bu temalardan 10 tanesinin yer aldığı, “Duygular”, “İletişim” ve “Vatandaşlık” temalarına hiçbir sınıf seviyesinde yer verilmediği görülmüştür. “Çocuk Dünyası” teması ise sadece beşinci sınıf ders kitabında yer almıştır. Bunun yanında “Bilim ve Teknoloji” teması, pedagojik olarak 8.sınıflara uygun olmasına rağmen 5, 6 ve 7. sınıflar için tercih edilmiş fakat 8. sınıf ders kitaplarında yer almamıştır.

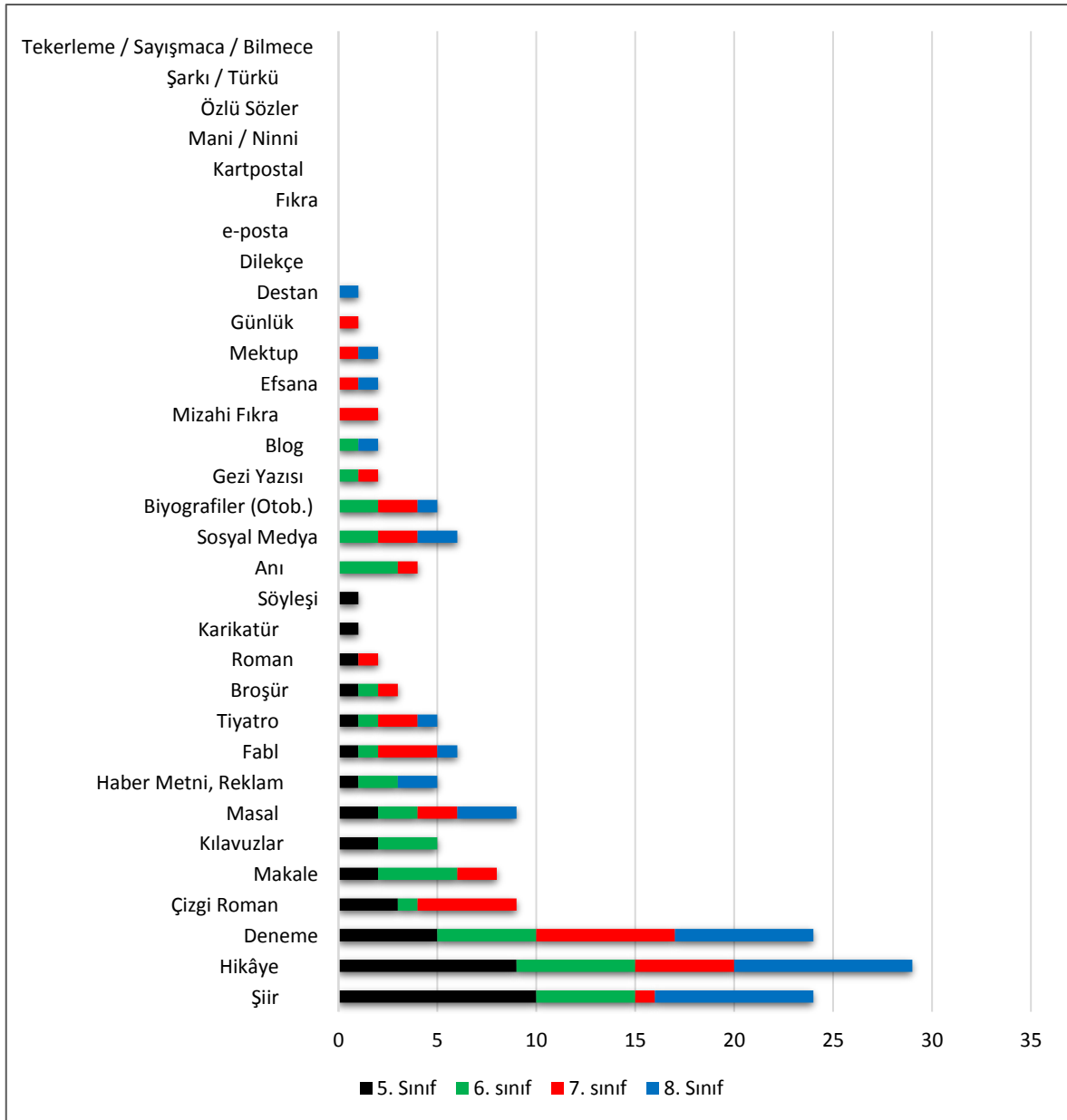
4.3.Sınıflara Göre Türkçe Kitaplarda Yer Alan Metin Türleri

Metinlerin sınıf bazında dağılımları ve metin tür sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 29. Ders Kitaplarındaki Metin Türlerinin Sınıflara Göre Sayı ve Dağılım Yüzdeleri

Metin Türleri	5. Sınıf	6. sınıf	7. sınıf	8. Sınıf	Toplam (f)	%
Hikâye	9	6	5	9	29	18,35
Deneme	5	5	7	7	24	15,19
Şiir	10	5	1	8	24	15,19
Çizgi Roman	3	1	5		9	5,70
Masal	2	2	2	3	9	5,70
Makale	2	4	2		8	5,06
Sosyal Medya		2	2	2	6	3,80
Fabl	1	1	3	1	6	3,80
Kılavuzlar	2	3			5	3,16
Haber Metni, Reklam	1	2		2	5	3,16
Biyografiler (Otob.)		2	2	1	5	3,16
Tiyatro	1	1	2	1	5	3,16
Anı		3	1		4	2,53
Broşür	1	1	1		3	1,90
Gezi Yazısı		1	1		2	1,27
Blog		1		1	2	1,27
Mektup			1	1	2	1,27
Roman	1		1		2	1,27
Mizahi Fıkra			2		2	1,27
Efsane			1	1	2	1,27
Söyleşi	1				1	0,63
Günlük			1		1	0,63
Karikatür	1				1	0,63
Destan				1	1	0,63
Dilekçe					0	0,00
e-posta					0	0,00
Fıkra					0	0,00
Kartpostal					0	0,00
Özlü Sözler					0	0,00
Mani					0	0,00
Ninni					0	0,00
Şarkı					0	0,00
Türkü					0	0,00
Tekerleme					0	0,00
Sayısmaca					0	0,00
Bilmece					0	0,00

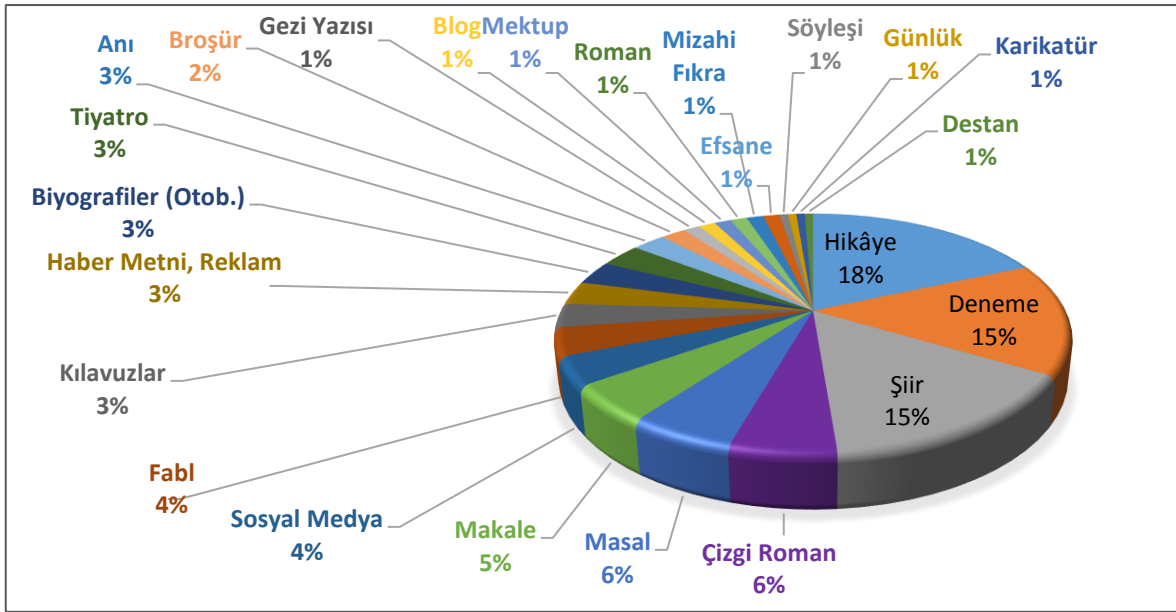
Tablodaki verilere göre hikaye, deneme ve şiir metin türünün dışındaki metin türlerinin bir kısmının sınıflar bazında çok az sayıda serpiştirildiği, büyük bir kısmının tüm sınıflar toplamında 1, 2 ya da 3 adet olacak şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Tema türlerinin genel içindeki dağılımlarının daha net görülebilmesi için aşağıdaki yığılmalı grafik incelenebilir.

Şekil 14. Metin türlerinin sınıflara göre yığılmalı dağılımı

4.4.Yeni Türkçe Öğretim Programına Göre Türkçe Kitaplarında Yer Alan Metin Türleri

Kitaplar tüm sınıflara göre metin türleri bakımından incelenmiş ve elde edilen veriler aşağıdaki grafikte verilmiştir. Kitaplarda yer alan metin türlerinden en fazla hikaye (n=29), deneme (n=24) ve şiir (n=24) metin türlerinde olmak üzere toplam 24 adet farklı metin türüne yer verildiği tespit edilmiştir. Bu sayı öğretim programında önerilen (n=36) sayının altındadır.

Şekil 15. Tüm sınıfların kitaplarında yer alan metin türlerinin dağılım oranları

Metin türlerinin genel dağılımı incelendiğinde en çok hikaye (%18), ondan sonra sırasıyla %15 deneme ve %15 şiir, %6 çizgi roman, %6 masal, %5 makale, %4 sosyal medya ve %4 fabl olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulguların yorumlanması, tartışılması, önceki araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması, varılan sonuçlar ve bu sonuçlara bağlı olarak araştırmacı ve uygulamacılara ne gibi önerilerin yapılabileceği üzerinde durulmuştur.

5.1.Tartışma

Ders kitaplarının nitelik bakımından nasıl olması gerektiği TTKB (Madde 5) kriterlerinde belirtilmiştir. Özellikle ders kitaplarını hazırlarken heyetin program geliştirme, ölçme ve rehberlik uzmanlarından yararlanması gerektiğini belirtmiş, yeterli uzman bulunmadığı durumda rehberlik veya çocuk gelişimi uzmanının bu ihtiyacı karşılayabileceğinden bahsetmektedir. Ders kitaplarının bu ilkeye fazla uymadıkları, alan uzmanı, yazar ve görsel tasarımcılarla yetindikleri görülmektedir. Kitapların bir devlet kitabı olması bile kuralın çiğnenmesini engelleyememiştir. Özellikle kitapların öğrenciye görelilik ya da pedagojik niteliklerinin, öğretim programındaki kazanımları karşılayıp karşılamadığının, metinlerin kazanım bakımından dengeli belirlenmesi için eğitim uzmanlarından yardım alınması gerektiği öğretim programında belirtilmiştir (MEB, 2018). Buna karşın yazarın ve diğer heyet üyelerinin tecrübelerine güvenilmiş olması önemli bir eksikliklerdir.

Ders kitaplarında yer alan metin yapıları MEB (2018) öğretim programında 16 bilgilendirici metin türü (makale, fıkra, söyleşi ve deneme birlikte; biyografi ve otobiyografi birlikte), 8 hikaye edici metin türü (masal, efsane ve destan birlikte) ve 4 adet de şiir türü olacak şekilde önerilmiştir. Ders kitaplarında yer alan metinlerin yapıları bakımından tasnifine göre bahsi geçen yapıların ders kitaplarında yer alması, gereken şartın sağlandığını göstermez. Bu açıdan hikaye edici ve bilgilendirici metinlerin yaklaşık eşit oranda, şiirin ise her birinin 1/3 oranında yer alması dengenin korunmadığını gösterir. Halbuki programda gösterilen yapılar her biri bir diğerinin yarısı olacak şekilde sırasıyla bilgilendirici, hikaye edici ve şiir şeklindedir.

Benzer şekilde bir araştırma yürüten Temizyürek ve Delican (2016) da bu yapılar arası kademeli oran azalmasını tespit etmişler, bilgilendirici %50, hikaye edici %30, şiir yapısı ise %20 olarak belirlenmiştir. Bu oranlar araştırmanın oranlarıyla pek uyuşmamaktadır. Bundan bir yıl sonra Aytan ve Güneş (2017) tarafından bir çalışmada 5. sınıf MEB yayını Türkçe ders kitabı incelenmiş, %40 oranı ile sadece hikaye edici metinler bakımından benzer oran tespit edilmiştir. Aynı çalışmada bilgilendirici metinler %27, şiir metinlerinin %23 ve çoklu ortam metinlerinin %10 oranla yer aldığını tespit etmiştir. Çalışma da ayrıca bir de %10 oranında çoklu ortam yapısı tespit edilmiştir. Çalışmadan anlaşıldığı kadarıyla bu yapılar da MEB tasnifine göre bilgilendirici metin türündeki yapılardır. Bu durumda çalışmada bilgilendirici ve çoklu ortam metin yapılarının toplam oranı %37'dir. Şiir yapısındaki metinlerin %23'lük oranı bu çalışmanın bulgularının (%15) iki katıdır.

Metin yapılarının sınıf bazında değişip değişmediğiyle ilgili bulgular incelendiğinde bu dengenin gözetilmemiş olduğu görülmektedir. Bu konuda daha önceki yıllarda bir çalışma yapan Keklik (2009) 5-8. sınıflara göre metin türlerini sınıf sırasına göre şiir 10, 4, 3, 7, öyküleyici metin 14, 12, 8, 9 ve bilgilendirici metin 16, 8, 13 ve 14 olarak tespit edilmiştir. Bu iki çalışma arasında bir benzerlik söz konusu değildir. Sadece şiir yapısında 7. sınıfa doğru azalmadaki benzerlikten söz edilebilir. Bunun dışında önemli bir farklılık olarak araştırılan ders kitaplarında bilgilendirici ve hikaye edici metin türü sayılarının daha da arttığı söylenebilir.

Öğretim programlarında önerilen yapısal oran en iyi 6. sınıfta korunmuştur. Daha önceki yıllarda benzer bir durum Batur (2010) tarafından yapılan bir çalışmada tespit edilmiştir. Öğrenci gelişim seviyeleri dikkate alındığında bu oranın 5. sınıfta hikaye edici yapı lehine artması anlaşılabilir bir durumdur. Çünkü bu yaş seviyesindeki öğrenciler henüz ilköğretim birinci kademesinde hakim olan fazla yapılandırıcı, oyun temelli ve öyküleyici öğrenme alışkanlıklarını terk etmemişlerdir. Bu nedenle bu sınıfta hikaye edici metin yapılarının fazla olması öğrenciye görelilik ilkesinden anlamlıdır. Fakat bu oranlarda, 7. sınıfta ne pedagojik, ne de gelişimsel sebeplerle açıklanamayacak kadar orantısızlık tespit edilmiştir. Bilgilendirici ve hikaye edici yapılar neredeyse eşit oranlardadır. Bu oranların 5. sınıftakine benzer bir dağılım 8. sınıfta da tespit edilmiştir. Bu yaş seviyesindeki öğrenciler için hikaye edici metinlerin fazlalığını duygusal gelişimin hız kazanmasına bağlanabilir. Fakat aynı sınıf seviyesinde ulusal sınavların başlayacak olması metin türlerinin öğretim

programlarındaki oranda olması daha faydalı olabilirdi. Yapıların sınıflar bazında ciddi farklılaşmasına ve öğrenciye görelilik ilkesinin ihlal edildiğine bir diğer gösterge şiir yapısıdır. Bu yapıdaki metin türlerinin tüm diğer sınıflarda nispeten korunuyor olmasına karşın, 7. sınıfta yok denecek kadar (n=1) az olması dikkat çekicidir. Bu nedenle metin türlerinin yapı bakımından ders kitaplarında sınıflara göre orantısız ve düzensizce dağıtıldığı belirtilebilir.

Öğretim programında dilekçe, e-posta, fıkra, kartpostal ve özlü sözler; şiir türü metinlerden tekerleme/sayısmaca/bilmece, şarkı/türkü ve mani/ninni metin türlerinin de ders kitaplarında yer alması gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2018: 18). Bilgilendirici metin türlerinden en fazla (diğer türlere kıyasla üç kat daha fazla), hikaye edici metin türlerinden en fazla hikaye (diğer türlere kıyasla üç kat fazla) ve şiir türünde ise sadece şiirlere yer verilmiş, mani, şarkı, türkü, sayısmaca, tekerleme gibi 5 ve 6.sınıflara uygun olabilecek alt türlere yer verilmemiştir. Bu üç türdeki fazlalık sınıf bazında değişmeden devam etmiştir. Şiir türünde 7. sınıfta yok denecek kadar çok az yer verilmişken, diğer sınıflarda farklı türlere nazaran ağırlıklı olarak fazla yer verilmiştir. Grafikteki verilere göre şiir yapısındaki metin türlerinden sadece şiirlere yer verildiği diğer mani, ninni, şarkı, türkü, tekerleme ve bilmeceye ders kitaplarında yer verilmemesi dikkat çekici bir bulgudur.

Ders kitaplarında yer alması gereken metinlerin tema türü bakımından üç adet zorunlu (“Erdemler”, “Milli Kültürümüz” ve “Milli Mücadele ve Atatürk”), Okuma Kültürü, Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor, Çocuk Dünyası, Birey ve Toplum, Kişisel Gelişim, Zaman ve Mekân, Sanat, Hak ve Özgürlükler, Duygular, İletişim, Vatandaşlık temalarından sekizinin de seçmeli olması önerilmiştir. Ders kitaplarında tespit edilen temaların tercihinde çocukların yaş seviyelerinin dikkate alındığı düşünülebilir. Zira aynı bakış açısıyla “Sanat” ve “Hak ve Özgürlükler” temaları da sadece sekizinci sınıf kitaplarında tercih edilen temalar olmuştur. Bu yaş seviyesindeki öğrencilerin kişiliklerin daha fazla geliştiği, duygusal, bilişsel ve ahlaki yönden diğer sınıflara göre daha gelişkin oldukları için sanat, kişi hak ve özgürlükleri konularına daha fazla ilgi duymalarıyla açıklanabilir.

5-8. sınıflardaki çocukların gelişimlerinin hızlı ilerlediği, 7 ve 8. sınıftaki çocuklar ergenlik dönemine doğru ilerledikleri için sağlık ve spor faaliyetlerine daha fazla ihtiyaçları vardır (Aydın, 1997). Buna rağmen bu tema sadece 5 ve 6. sınıf kitaplarında tercih edilmiş, diğer

üst sınıflarda yer almamıştır. Çocuklarda ergenlik 7 ve 8. sınıflarda başlamakta, bu nedenle duygu durumları farklılaşmakta ve benlikleri daha da gelişerek kişiler arası iletişim ve toplumsal iletişim biçimleri değişmektedir (Kulaksızoğlu, 2016). Bu nedenle özellikle bu yaş dönemindeki öğretim materyallerinin bu duygu durumlarına ve iletişim çeşitlerine daha fazla yer vermesi beklenir. Öğretim programı da yayınevlerinin gerek temaları gerekse metin türlerini seçerken “öğrenciye görelilik” ilkesinin önemsenmesi gerektiğine vurgu yapar (MEB, 2018). Buna rağmen bu yaş döneminde en fazla ihtiyaç duyulacak olan “Duygular” ve “İletişim” temalarına hiçbir sınıf seviyesinde yer verilmediği tespit edilmiştir. Benzer bir dengesizlik “Okuma Kültürü” teması için de söz konusudur. Okuma kültürünün bir alışkanlık haline getirilmesi öğretim programlarının da önemle altını çizdiği bir konudur. Ayrıca tüm dil becerilerinin ayrı ayrı düşünülmemesi gerektiği ve bütüncül anlayış içerisinde ele alınması gerektiği yine yeni programca vurgulanmıştır (MEB, 2018). Buna rağmen araştırma bulgularında bu temanın sadece ilk üç sınıfla sınırlı tutulduğu tespit edilmiştir. Temaların sınıf bazında dağılımı konusunda oranın korunmaması sadece tema tercihinde öğrenciye görelilik ve gerçek yaşamla ilintililik ilkelerinin bilinmeyen bir sebeple göz ardı edilmiş olmasıyla açıklanabilir.

Özbay ve Çeçen (2012) tarafından 6-8. Sınıflar için özel yayınevlerince basılan Türkçe ders kitapları incelenmiş ve tema bakımından çok zengin bir dağılım yapıldığını tespit etmiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre devlet kitaplarında programa uygun olarak sadece 8 tema ile yetinilmiş olması bu araştırma sonucu ile uyuşmamaktadır. Benzer şekilde bir araştırma yürüten Aytan ve Güneş (2017) 5. sınıf MEB yayınevi Türkçe ders kitabını incelemiş ve Kültür, Okuma Kültürü, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren temalarında her tür metne rastlandığını fakat diğer temalarda her metin türünün tercih edilmediğini tespit etmiştir. Bu bulgular araştırmanın 5. sınıfla ilgili bulgularıyla örtüşür durumdadır.

Metinlerin tür bakımından sınıflara göre dağılımlarında ise hikaye, deneme ve şiir metin türünün ağırlıklı olarak tercih edilmiş olması, bu türlerin her birinin üç ayrı yapı türüyle (hikaye edici, bilgilendirici ve şiir) özdeşleştiğiyle açıklanabilir. Yazarların bu konuda bol olması ve kolay tercih edilebilmeleri nedeniyle deneme ve hikayeyi daha fazla seçmiş olabileceği, şiirleri de sınıflar bazında belirli sayılarda serpiştirmiş olabilecekleri düşünülebilir. Elde edilen sayısal veriler de bunu göstermektedir. Bu bulgular Çeçen ve Çiftçi (2007) tarafından bundan çok önce yapılan bir araştırmada da tespit edilmiştir. Araştırmacı sadece

6. sınıfta okutulması için önerilen üç farklı yayınevının ders kitabını incelemiş ve şiir, hikaye ve deneme türlerine en çok yer verildiğini, biyografi ve tiyatronun az yer aldığını, mizah ve günlük türlerinin ise yer almadığını tespit etmiştir. Bu bulgular araştırma bulgularıyla benzerlik taşımaktadır. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen 6. sınıftaki metin türü dağılımıyla ilgili tutumun yıl ve yayınevleri değişse de aynı kaldığı görülmüştür.

Elde edilen verilere göre bazı tema türlerinin aslında üst sınıflarda öğrenciye görelilik ilkesi nedeniyle sıklıkla yer alması gerekirken alt sınıflarda yer aldığı görülmektedir. Kılavuzlar metin türünün 5 ve 6. sınıflarda yer almasının ne öğrenciye görelilik ne de pedagojik gerekçesi düşünülemez. Zira kılavuzdan yararlanma ya da bir bilgilendirme metnine göre hareket etme hayatın normal akışına göre daha ileri yaşlarda karşılaşılabilecek bir durumdur. Bu nedenle bu türün belki 7 ve 8. sınıflarda yer alması daha pedagojik ve yaşama yakınlık ilkesiyle açıklanabilir. Aynı bakış açısıyla broşür türü de 5, 6 ve 7. sınıfta yer almıştır. Dilekçe ve e-posta türleri 7 ve 8. sınıfların gündemlerine girmiş olmasına rağmen ders kitaplarında bu sınıflarda hiçbir metin türünün yer almaması dikkat çekmektedir. Roman türü metinlerin hem metin yapısı hem türün kapsamı hem de roman türü eserlerin fiziki yapıları ileri yaş sınıflar için daha uygundur (Kılıç, 2005). Öğretim programı bu türün bütün sınıflarda yer almasını önermiştir (MEB, 2018). Buna karşın roman türü metinlere 5 ve 7. sınıflarda yer verildiği tespit edilmiştir. Fabl ise tür olarak daha alt sınıflarda dikkat çeken bir türdür. İncelenen ders kitaplarında bu türe 7 ve 8. sınıflar da dahil tüm sınıflarda yer verilmiştir. Tüm ders kitaplarının ister tür bakımından isterse sınıf düzeyindeki dağılımları dikkatle incelendiğinde metin türü tercihlerinin belirli türler üzerinde yoğunlaştığı, geri kalan türlerin ise hiçbir pedagojik ilkeye (çocuğa görelilik, yaşama yakınlık, disiplinler arası ilişki) ve orana dikkat edilmeden tercih edildiği tespit edilmiştir. Bu gelişmiş güzel dağılımın kitap yazarlarının yazım heyetlerinin pedagojik yetkinliklerinin yetersiz olabileceği ile açıklanabilir. Kitap hazırlayan heyetlerle genel bilgiler incelendiğinde genelde editör, yazar ve görsel tasarımcıdan oluştuğu 6 ve 8. sınıfta pedagojik açıdan inceleyecek hiçbir uzmandan yardım alınmadığı da bu durumu açıklamaktadır.

Bu araştırma sonuçlarıyla benzer bir tespit Arı (2011) tarafından 6, 7 ve 8. sınıf özel yayınevlerine ait Türkçe ders kitaplarının incelenmesinde tespit edilmiştir. Araştırmada

elde edilen bulgulara göre ders kitapları anı, deneme, hikaye, biyografi, gezi, söyleşi ve şiir türünde her sınıfta sık yer verilmiştir. Fakat bu araştırmanın sonuçlarıyla da uyumlu olarak roman, piyes, gazete haberi, araştırma ve söylev metin türlerine çok az verilmiş, hatta kimi sınıflarda hiç yer verilmemiştir.

Benzer bir oran dağınıklığı Üründü (2011) tarafından aynı yıl yapılan bir araştırmada tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre metin türlerinin tercihleri düzensiz, kitaplar arasında aynı metin tercih edilmesine karşın farklı temalara yerleştirilmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular araştırmada elde edilen metin türlerinin çeşitlilik bakımından düzensizliği tespitiyle uyum göstermektedir.

Geçmiş yıllardan beri Türkçe öğretim programında dil becerilerinin atasözleri üzerinden anlatılması gerektiği ders kazanımlarında da yer almakta, yeni öğretim programında ısrarla üzerinde durulmaktadır (MEB, 2018). Fakat atasözlerinin tasnif edildiği metin türü olan “özlü sözler” başlığı altında ders kitaplarında herhangi bir metin tespit edilmemiştir.

Öğretim programlarına göre Türkçe ders kitaplarında çeşitlilik bakımından yer alması gereken metin türü sayısı 28’dir (MEB, 2018: 18). Bu türlerden kimisi bir benzeriyle birlikte aynı sırada yer almıştır. Bu türler de birbirinden ayrıştırıldığında toplam 36 adet metin türü önerilmiştir. Oysa ders kitaplarında yer alan metin türlerinin sayısı 24’tür. Türlerin genel dağılım tablosuna bakıldığında ve yapı bakımından da verilerle karşılaştırıldığında hikaye edici olarak en çok hikayelerin ve bilgi verici olarak en çok denemelerin, şiir yapısı olarak ise sadece şiirlerin tercih edildiği görülmektedir. Şiir türünde sadece şiirin tercih edilmesi ve diğer şiir türü kategorisinde yer alan ninni, mani, tekerleme, bilmece ve sayısmaca türlerinin hiç tercih edilmemesi bunların, Türkçe öğretim programının önerilerinde, bulunmamasına bağlanabilir (MEB, 2018). Ağırlıklı olarak yer alan hikaye ve denemelerin diğer türlere göre sayıca çok fazla tercih edilmesi yazarların tercihinine bağlanabilir. Bu sonuç da ana metin türlerinin çeşitlendirilmesi yerine ana türün alt türlerinduygulde çeşitlendirilmiş olmasına bağlanabilir. Çünkü Üründü (2011) yaptığı bir araştırmada ders kitaplarında bu türden bir kısırlığın olduğu yeni metin türlerine yer vermek yerine alt türlerin tercih edildiğini tespit etmiştir.

Tiyatro ve roman hayatın içinde çok yeri olan metin türleri olmasına rağmen yok denecek kadar kitaplarda yer alması “hayata yakınlık” ilkesinin dikkate alınmadığı, öğretim programında tür dağılımında oran dengesinin sağlanması durumunun da ihlal edildiği tespit

edilmiştir. Kaldı ki, bu iki tür öğretim programına göre tüm sınıflar için önerilmiştir (MEB, 2018). Ders kitaplarının öğretim programının metinlerle ilgili temel kriterlerine uyma konusunda yetersiz kaldığı Solak ve Yaylı (2009) tarafından da tespit edilmiştir. Araştırma bulguları ile bu araştırma arasında on yıllık bir fark olmasına rağmen, ders kitaplarının programlara uyum sorununun devam ettiğini göstermektedir.

5.2.Sonuç

Elde edilen bulgular üzerinde yapılan tartışmalar ve benzer çalışmalarla karşılaştırmalardan hareketle araştırmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Ders kitaplarında hikaye, deneme, şiir, çizgi roman, masal, makale, fabl, haber metni, biyografi, otobiyografi, tiyatro, anı, gezi yazısı, mektup, roman, efsane, söyleşi, günlük, destan türlerinde belli bir tür zenginliği içerdiği görülmüştür.
2. Türlerle göre en fazla hikaye ve deneme metnine yer verildiği görülmüştür.
3. Türlerle göre grafiklere bakıldığında 7.sınıfta şiir türünün çok az olduğu, makale türünün diğer sınıflarda olmasına rağmen 8.sınıfta yer alamadığı, fabl türünün 5,6 ve 8.sınıflarda birer tane olduğu, 7.sınıfta 3 tane olması gibi sınıflara uygun tür dağılımının olmadığı tespit edilmiştir.
4. Gezi yazısının ve anı türünün 5 ve 8.sınıfta yer almadığı görülmüştür. Gezi yazısı 6 ve 7.sınıflarda birer, anı türü 6.sınıfta 3 tane, 7.sınıfta 1 tane metin olarak yer almıştır.
5. Öğrencilerin sahne tekniklerini öğrenebileceği kendini rahat ifade edebilmesini sağlayıcı tiyatro gibi metin türleri ders kitaplarında sınırlı yer almıştır.
6. Roman türünde 5 ve 7.sınıflara metin konmuş, 6 ve 8.sınıfa metin konmamıştır.
7. MEB yayınları kitaplar, tema zenginliği bakımından öğretim programının önerdiği çerçeve içinde minimum seviyede kalmaktadır.
8. Ders kitapları programın önerdiği yapı ve zorunlu temalara uyum sağlarken, seçmeli temalar ve metin türleri bakımından program önerisinin gerisinde kalmıştır.
9. Program metin yapıları bakımından ağırlıklı olandan en az olana doğru her biri bir diğerinin yarısı kadar olacak şekilde bilgilendirici, hikaye edici ve şiir yapıları önerirken, ders kitaplarında bu oranların korunmadığı, bilhassa yedinci sınıfta şiir aleyhine ciddi bir sorun olduğu anlaşılmıştır.

10. Ders kitaplarının öğretim programı kriterlerine uygunluğu incelenmelidir, aynı zamanda öğretim programının bu konuda olması gerekeni karşılaması noktasındaki yeterliliği de incelenmelidir.
11. Öğretim programı sınıflara göre türlerin çeşitliliği açısından yaş, ilgi seviyesi, verilmesi gerekenler noktasında yeniden incelenmeli ve değerlendirilmelidir.
12. Ders kitaplarının hazırlanmasında pedagojik ve öğretim programına uyumluluk bakımından katkıda bulunacak uzman tercihi konusuna yeterince eğinilmediği görülmüştür.

5.3.Öneriler

Araştırma sürecinde elde edilen bulgular üzerine varılan sonuçlardan hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir.

1. Metin türlerinin çeşitliliği ile belirli türlerin ders kitaplarında yer alması arasında davranış kazandırma, öğrenme güçlüğü, dil becerilerinin kazanımı bakımından nasıl bir farklılık oluştuğu araştırılmalıdır.
2. Metin yapılarının sınıflara göre dağılımlarının pedagojik temelleri araştırılmalıdır.
3. MEB yayınevi ile özel yayınevleri arasında metin türü tercihinin etki eden nedenler bakımından ne gibi farklılıklar olduğu araştırılmalıdır.
4. Ders kitaplarında bugüne kadar tercih edilmeyen metin türlerinin tercih edilmeme nedenleri sınıf ve yayınevi değişkenlerine göre araştırılmalıdır.
5. Ders kitaplarının öğretim programı kriterlerine uymama nedenleri farklı değişkenler bakımından araştırılmalıdır.
6. Ders kitaplarını hazırlayan heyet üyeleri arasına program geliştirme ve pedagoji uzmanları dahil edilmelidir.
7. Ders kitapları hazırlanırken sınıf seviyelerine, öğrenciye görelilik ilkesine yani eğitim ilkelerine dikkat edilmelidir.
8. Ders kitaplarının yapı, tema ve metin türü nitelikleri öğretim programında belirtilen kriterlere uygun olarak hazırlanmalıdır.
9. Ders kitaplarında yer alan metin türleri seçilirken öğrencinin yaşı, ilgi alanı ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır.

10. Ders kitaplarında hikaye edici metin türlerinin sayısı, bilgilendirici metin türüne göre daha yüksek tutulmalıdır.
11. Ders kitaplarında hikaye edici, bilgilendirici metin türleri ile şiir türüne dengeli yer verilmelidir.
12. Metin türleri açısından sınıflara göre yaş, ilgi ve gereklilik açısından aşamalılık ve uygunluk ilişkisi gözetilerek, tür zenginliği sunacak metinler kitaplarda yer almalıdır.
13. Ders kitaplarını hazırlayanların her birisinin kitaplara katkı düzeyleri araştırılmalıdır.
14. Ders kitaplarının hazırlanmasında görev alacak heyet üyelerinin tercih edilmesinde nelerin rol oynadığı somut örnekler üzerinden araştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2003). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Akgül, A., Demirer, N., Gürcan E., Karadaş, D., Karahan, İ. ve Uysal, A. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7. sınıf ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Aksan, D. (1994). Türkçe çalışmalarda ve öğretiminde dilbilimin yeri. *Dil Dergisi Doğan, Aksan Özel Sayısı*, 63-71.
- Akyol, H. (1999). Bilgi vermeye dayalı metinler ve öğretimi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 253, 7-13.
- Arı, G. (2011). Türkçe (6, 7, 8. sınıf) ders kitaplarındaki okuma ve dinleme/izleme metinleri ile yazma görevleri arasındaki tür uyumu. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 489-511.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve ergen psikolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Aytan, T. ve Güneş, G. (2017). 2017 Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin temaları ve türleri üzerine bir değerlendirme. *Kesit Akademi Dergisi*, 3(11), 256-275.
- Aytaş, G. (2006). Edebi türlerden yararlanma. *Milli Eğitim*, 168, 261-276.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13.
- Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bogdan, R.C. & Biklen, S.K. (2003). *Qualitative research for education: An introduction to theories and methods*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ceylan, S., Duru, K., Erkek, G. ve Pastutmaz, M. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6 ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.

- Coşkun, E. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, E. (2007). Geçmişten günümüze Türkçe öğretimi. Ahmet Kırkkılıç ve Hayati Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çeçen, M.A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Çetin, N. (2009). *Roman çözümleme yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Demiryöney, B. (1994). *İlköğretim viii. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki gezi yazılarının öğrenci eğitimine katkıları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş çocuk yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri yaklaşım, yöntem ve teknikler*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ergenç, İ. (1994). Türkiye'deki anadili sorunu, *TÖMER Dil Dergisi*, 25, 12-15.
- Erkul, R. (2004). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gülyüz, H. (2013). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Edge Akademi.
- Günay, V.D. (2007). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Hasırcı, Ö.K. (2005). Görsel öğrenme stillerine göre düzenlenen öğretimin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 299-314.
- Hatipoğlu, N.A. (2000). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Haykır, T.A., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakçı, R. ve Üstün, E. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5 ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel bir betimleme*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaçalın, M.S. ve Benzer, A. (2006). Müfredat programlarında okuma eğitimi, Ankara: PegemA Yayınları.

- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe öğretimi*, Ankara: Engin Yayınları.
- Keklik, S. (2009). 1-8. sınıf Türkçe dersi ders kitaplarının metin türleri ve özellikleri açısından incelenmesi, *I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi* Erişim Tarihi 15 Şubat 2019, www.oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2007). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kılıç, D. (2005). Ders kitabının öğretimdeki yeri. Özcan Demirel (Ed.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594–626.
- Korkmaz, B. (2005). *Dil ve beyin. Çocuklarda dil ve konuşma bozuklukları*. İstanbul: Yüce Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2016). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Küçükahmet, L. (2011). Eğitim programlarında ders kitabının yeri. Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu*. Ankara: Nobel Yayınları.
- MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2017). *Türkiye eğitim sistemi*. Erişim Tarihi 5 Mart 2019, http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Turk_Egitim_Sistemi_2017/TES_2017.pdf
- MEB. (2000). *İlköğretim okulu ders programları (Türkçe-Yazı Programı)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları
- Mete, G., Karaaslan, M., Kaya, Y., Ozan, Ş. ve Özdemir, D. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8 ders kitabı*. Ankara: MEB Devlet Kitapları
- Onursal, İ. (2009). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık. Erişim Tarihi 03 Mart 2019, http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf
- Özbay, M. (2002). İlköğretim okulları Türkçe ders kitaplarındaki anlama sorularının öğrencilerin düşünme becerisine katkısı. *Türk Dili*, 609, 536-546.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.

- Özbay, M. ve Çeçen, M.A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. Sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.
- Özmen, R.G. (2001). Türkçe ders kitabının dört temel beceri açısından incelenmesi: Okuma becerisi. Leyla Küçükahmet (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Türkçe 1-8*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özmen, Ü. (2006). Yeni ders kitapları üzerine, *Eğitim Zil ve Teneffüs, Algı*, 18, 27.
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Aydın.
- Pilav, S. ve Erdoğan, Ş. (2016). Kitaplarındaki bilgilendirici metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi, *Millî Eğitim*, 210, 351-371.
- Piper, D. (1992). *Language theories and educational practice*. Sn Francisco: Melen Research Uni. Pres.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). Türkçe öğretiminin çözilemeyen sorunları. *Varlık*. 1189, 8-16.
- Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının türler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (9), 444-453.
- Şahbaz, N.K. ve Çekici, Y.E. (2012). Disiplinler arası bir disiplin olarak Türkçe eğitimi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2367-2382.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Şimşek, C. (2012). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabı içeriklerinde kent ve köy kültürü unsurları. *Kent Akademisi*, 5(11), 87-104. Erişim Tarihi 20 Şubat 2019, <http://dergipark.gov.tr/kent/issue/34387/379844>
- TTKB. (2017). *İlköğretim kurumları (İlkokul-Ortaokul) haftalık ders çizelgesi*. Erişim Tarihi 15 Şubat 2019, https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/01101717_ilkogretim_HDC.rar
- Tekşan, K. ve Güneş, M. (2006). İlköğretim II. kademe Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan metinlerdeki sözcüklerin nitelik ve nicelik yönünden incelenmesi. Cemal

- Yıldız ve Latif Beyreli (Ed.), *Dilbilim, dil öğretimi ve çeviribilim yazıları*. 1, 458-465. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Temizyürek, F. ve Delican, B. (2016). İlkokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 842-856.
- Topbaş, S. (2005). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tosunoğlu, M., Arslan, M. ve Karakuş, M.İ. (2001). *Konu alanı ders kitabı inceleme*. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.
- TTKB. *Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. Erişim Tarihi 20 Ocak 2019, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/12113913_yonetmelikderskitaplari.pdf
- Türk Dil Kurumu [TDK] (2005). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ülper, H. (2010). Türkçe ders kitaplarındaki etkinlikler. *Türkçe ders kitabı çözümlemeleri*. Hakan Ülper (Ed.), Ankara: Pegem Akademi.
- Ünsal, Y. ve Güneş, B. (2004). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB lise 1. sınıf fizik ders kitabının eleştirel olarak incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 305-321.
- Üründü, V. (2011). *6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarının tema ve metin türü yönünden incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*, Ankara: ABC Kitabevi.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. ve Korkmaz, C. (2016). İlköğretim 1-5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(36), 33-46.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Soyad, Ad: ŞAFAK, Mehmet Ayhan

Doğum Yeri ve Tarihi: Erdemli/ 20.02.1984

Eposta: bakanim@hotmail.com

Telefon: 0532 432 3306

EĞİTİM BİLGİLERİ

Derece	Kurum	Yıl
3.26	Mersin Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü	2002-2006

İŞ TECRÜBESİ

Görev	Kurum	Yıl
Bursa İl Milli Eğitim Özel Kalem	Milli Eğitim Bakanlığı	2006